СЛИВЕНЪ

ЮБИЛЕЙНА КНИГА НА ЦЪРКВАТА „СВ. НИКОЛА“

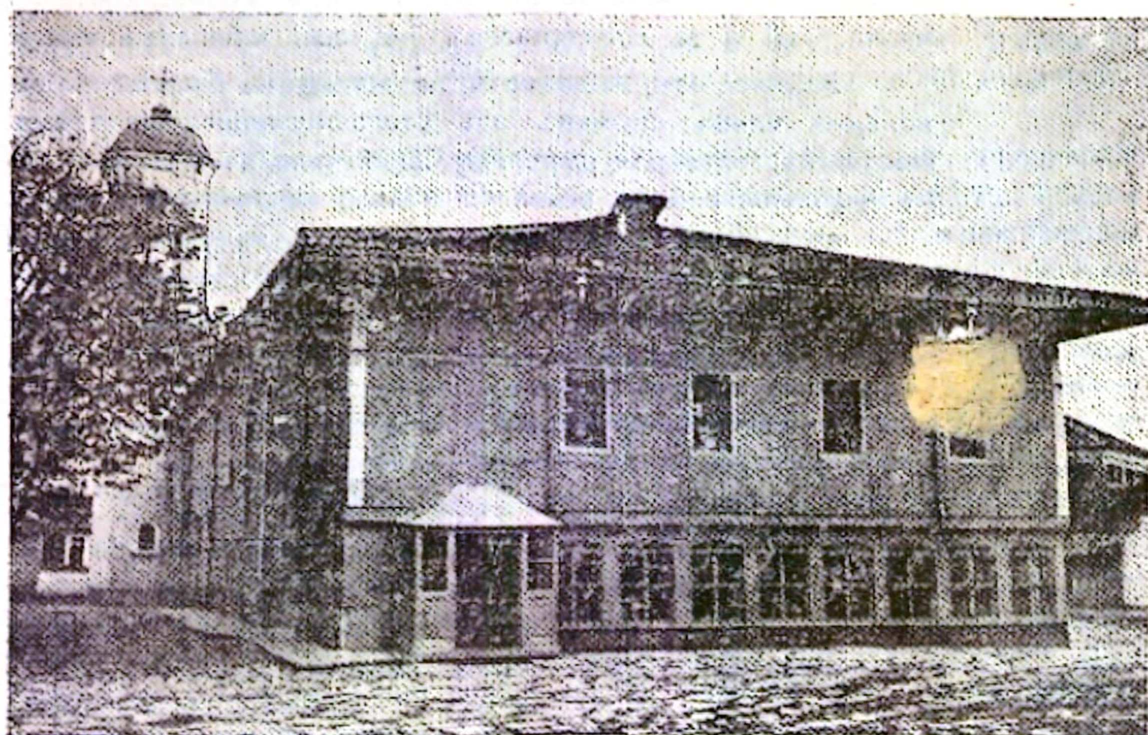
1834 1934

ЮБИЛЕЙНА КНИГА
НА
ХРАМА СВ. НИКОЛА
ВЪ Г. СЛИВЕНЪ
(КВ. КЛУЦОХОРЪ)

ПО СЛУЧАЙ СТО ГОДИНИ ОТЪ ПРЕВЪЗДИГАНЕТО МУ

1834 — 1934

Днешниятъ външенъ видъ на храма „Св Никола" — Сливенъ.

ИЗДАВА ЦЪРКОВНОТО НАСТОЯТЕЛСТВО

НАПИСА АТ. НИКОЛОВЪ

СЛИВЕНЪ

ПЕЧАТНИЦА „МОДЕРНО ИЗКУСТВО"

1934

Свето Сливенский Митрополитъ г. г. ИЛАРИОНЪ съ писмото си подъ № 29, отъ 16. XI. 1934 г., даде благословението си, както за отпразднуване стогодишнината на храма, тъй и за отпечатването на тази юбилейна книга.

Водимо отъ желанието да остави на бѫдащитѣ поколѣния единъ споменъ отъ стогодишнината на храма, Настоятелството при църквата Св. Никола, съ иждевението на черковната каса, реши да издаде настоящата книжка.

Съ нейното написване бѣ натоваренъ клуцохорчанина **г. Ат. Николовъ,** бившъ учитель, който старателно изпълни възложената му задача. Нему настоятелството изказва голѣма благодарность за даромъ изнесения тоя трудъ.

г. Сливенъ, 19 декемврий н. с. — Никулдень — 1934 г.

Отъ Настоятелството.

Предварителни думи

Не бихме се нагърбили съ задачата да пишемъ юбилейна книга за една църква, ако за това нѣмаше сжществени и основателни причини. Единъ периодъ отъ сто години за такъвъ институтъ не винаги крие въ себе си голѣми заслуги и дѣла, но, затова пъкъ, често пжти се случватъ събития отъ особно значение, а понѣкога и такива, които миналитѣ вѣкове и вѣковетѣ на робството сж носили въ себе си и края на такава стогодишнина ни дава възможностьта да ги явяваме на показъ за сегашни и бждащи времена.

Отъ друга страна, на всѣки обикновенъ наблюдатель би хрумнала мисъльта, че не е нуждно да се пише нѣщо и за църквата „Св Николай" въ г. Сливенъ, когато има обемиста книга за ролята и значението на централната, катедралната, църква въ града, която е била съ първенствующе историческо действие презъ сжщия този стогодишенъ периодъ.

Ние, обаче, извършваме тази задача за църквата „Св. Никола", за да изнесемъ предъ читающия свѣтъ, пъкъ, дори, и предъ по-научния свѣтъ, който се интересува отъ отдавнашното църковно, училищно и историческо минало на Сливена, голѣмата нейна стойность, криеща се въ древното й минало. Тя има своя себична история, има своя връзка съ сливенската „Света Гора", основана отъ български царе. Пъкъ и не е безинтересно да се опише, какъ е тя просжществувала, нейнитѣ дѣла, нейния духъ. Църквата „Св. Никола" е едно величие за Сливена, по-тѣсно казано, на неговия кварталъ Клуцхоръ, дето и до днесъ витаятъ духоветѣ на светии и витязи; на свещеници, монаси и чистосърдечни богомолци; дето шумътъ на вѣковнитѣ джбове и буки, причиняванъ отъ нескончаемитѣ повѣи на ущелнитѣ вѣтрове, се е сливалъ съ черковнитѣ напѣви и безспирнитѣ молитви на стотицитѣ отшелници, приютявали се тукъ за своето и всенародно душеспасение.

Тази свещенна особеность ни кара да напишемъ малката тази паметна книжка, въ която, освенъ старинностьта на църквата, да се знае за следъ вѣкове и нейната сегашна конструкция и нейния едновѣковенъ духовенъ обликъ, когато нейния видъ ще бжде съвършенно измѣненъ или следитѣ й — изличени.

Понеже църквата не разполага съ повече срѣдства за отпечатване, ние зе задоволяваме да изнесемъ въпроситѣ въ тѣхната най-съкратена форма.

Изъ житието на Св. Николай чудотворецъ, архиепископъ Мирликийски

Св. Николай се е родилъ къмъ 280 год. въ г. Патарахъ въ древна Ликия. За детството на Св. Николая се знае твърде малко. Въ преданието, обаче, е запазено много точно, че той е билъ предизбранъ на особно служение Богу. Началото на неговото съществувание е било отбелѣзано съ следнето необикновено проявление: въ срѣда и петъкъ съвсемъ малкото дете е бозало само по веднажъ и то привечерь, защото въ това време християнитѣ сж постили въ тѣзи дни до 3 часа следъ пладне

Когато стигналъ юношеска възрасть, неговиятъ чичо Николай, епископъ Патаракски, уговорилъ родителитѣ му да посветятъ сина си въ служба Богу. И скоро го въвелъ въ чинъ презвитеръ. Въ време ржкоположението, епископътъ, изпълненъ съ пророчески духъ, се обърналъ къмъ народа, и, като посочилъ на юношата, извикалъ: „Братя! азъ виждамъ ново слънце, което изгрѣва надъ земята и обещава утеха на всички скърбящи. Блажено е стадото, което ще го има за пастирь, защото той ще преведе къмъ истината заблудилитѣ се овце, ще вземе да ги пасе на пасбището на благочестието и ще бжде помощникъ на всички страдащи". Цѣлиятъ животъ на Св. Николая билъ изпълнение на тия пророчески думи. Той не преставалъ да помага на страдащитѣ, да защищава невиннитѣ, да укрепява слабитѣ въ вѣрата съ словото на истината и правдата.

Следъ смъртьта на родителитѣ си, всичкото си богато наследство Николай употрѣбилъ за добри дѣла и старасейки се, при това, да го не знаятъ тия, на които е правилъ благодеяние, защото той помнѣлъ Божията заповѣдь — да правимъ добро скритомъ и да не търсимъ за него свѣтска слава. И неговитѣ благодеяния сж неизброими.

Св. Николай Мирликийски (наричали сж го така, защото по-после, както ще видимъ, е билъ избранъ за епископъ на града Миръ, главенъ градъ на страната Ликия) е извършилъ и множество чудеса.

Веднажъ се отправилъ на поклонение на Божи гробъ. Въ време пжтуването си по море, съ молитва е укротилъ буритѣ морски и възкресилъ единъ морякъ, който се убилъ при падане отъ върха на корабната мачта.

Като горѣлъ все повече и повече отъ любовь къмъ Бога, той се заселилъ въ единъ монастиръ и желаелъ

всичкия си животъ да посвети на Господа и да Му служи съ трудоветѣ и лишенията на монашеския животъ. Но волята Божия му била предназначила другъ пжть. Веднажъ, нощемъ, свети Николай, като билъ на молитва, чулъ гласъ,

Днешната иконостасна икона „Св. Никола".

който му говорѣлъ: „Николай, влѣзъ въ всенародния подвигъ, ако искашъ отъ мене да получишъ вѣнецъ!" Въ страхъ и недоумѣние Николай размишлявалъ въ себе си, що ли означава такова призоваване. Сжщиятъ гласъ му

казалъ отново: „Николай, туй не е оная нива, на която можешъ да принесешъ очаквания плодъ. Обърни се къмъ людитѣ, та въ тебе да се прослави името Ми". Тукъ Николай разбралъ, че Господь му указва другъ животъ и иска отъ него не монашеско служение. Покоренъ на Божията воля, той оставилъ избрания отъ него животъ и се отправилъ въ Миръ, главенъ градъ на Ликия, безъ да знае още за какво го предназначава Богъ, но готовъ да изпълни Неговото повеление.

Въ това време избирали въ г. Миръ архиепископъ на мѣстото на неотдавна умрѣлия Иоанъ. Събралитѣ се отъ всички градове епископи се затруднявали въ избора и, разбирайки, че само единъ Богъ може да ги просвѣти и вразуми, готвѣли се къмъ туй дѣло чрезъ постъ и молитва. Господь Богъ чулъ молитвата имъ и на едного отъ тѣхъ открилъ волята си. На тоя епископъ, въ време на молитва, се явилъ единъ мѫжъ, сияещъ съ неземна свѣтлина и му заповѣдалъ сѫщата нощь да застане на църковнитѣ врата и да очаква минаващитѣ. „Първиятъ, който влѣзе, казалъ той, е избраниятъ отъ Бога, името му е Николай". Епископътъ разказалъ на другитѣ за случилото се и засталалъ нощно време на вратата църковни, а другитѣ епископи се събрали въ храма. Между това Св. Николай пристигналъ въ Миръ, прекарвалъ почти всичкото време въ молитва и тая нощь, по своя обичай, отишелъ въ храма да слуша утренята. Току-що прекрачилъ вратата и епископътъ го спрѣлъ и попиталъ за името — „Николай, рабъ на твоя светиня, Владико", отговорилъ той смирено. Тогава епископътъ го хваналъ за рѫка, въвелъ го въ храма и го поставилъ срѣдъ другитѣ епископи. Мълвата за всичко туй бърже се разнесла и народъ се струпалъ въ безбройно множество. Наученията чрезъ видение епископъ се обърналъ къмъ народа и, като посочилъ на Николая, казалъ: „Приемете, братя, своя пастирь, когото помаза Духъ Святий и комуто Той повѣри рѫководството на вашитѣ души и когото постави не човѣшко събрание, но Божието опредѣление.

Цариградскиятъ патриархъ св. Методий разказва, че нѣколко време преди това св. Николай самъ ималъ видение. Нощемъ му се явилъ Исусъ Христосъ сияещъ отъ слава и му врѫчилъ евангелие, украсено съ злато и бисери, а отъ другата страна пресвета Богородица му възлагала светителски омофоръ.

Св. Николай съ смирение поелъ грижитѣ за църквата. Но ето, че го застигнала бурята на гонението на християнитѣ. Бурята изведнажъ се вдигнала надъ християнската църква, която била прекарала почти 50 години въ спокойствие и тишина. Туй страшно гонение, което било повдиг-

нато отъ императоритѣ Диоклетиянъ и Галерий и продължило 10 години, се начанало въ г. Никомидия, дето на самия день Рождество Христово били изгорени въ храма 20,000 християни. Оттамъ гонението се разпространило по многобройнитѣ области на Римската империя; навсѣкжде издирвали християнитѣ и ги предавали на мжчение и смърть. Безъ да гледа на опасностьта, св. Николай продължавалъ безбоязнено да проповѣдва Христа и затова, заедно съ много християни, билъ затворенъ въ тъмница, дето престоялъ доста дълго време, пренасяйки съ търпение и гладъ, и жажда, и различни страдания, като не преставалъ съ словото Божие да утешава другитѣ затворници.

Най-после гонението се прекратило. Скоро новиятъ императоръ Константинъ позналъ истинаго Бога, който му е помогналъ, чрезъ силата на кръста, победа надъ враговетѣ. Той освободилъ проповѣдницитѣ на словото Божие и наченалъ навсѣкжде да разрушава идолскитѣ капища и да строи храмове на истинския Богъ. Тогава и св. Николай се върналъ на своя архиепископски престолъ.

Гонението се прекратило. Но пъкъ започнали вжтрешни църковни раздори. Нѣколко учители взели да проповѣдватъ ереси: Така, Арий, презвитеръ Александрийски, отхвърлилъ божеството на Исуса Христа; Милетий, уволненъ отъ Тивското епископство за отстжпничество по време гонението, своеволно ржкополагалъ епископи за египетскитѣ църкви и пр.

За да въдвори миръ въ църквата, императоръ Константинъ въ 325 г. свикалъ въ г. Никея епископитѣ отъ всички области. Събрали се 318 души. Това е билъ първиятъ вселенски съборъ. На тоя съборъ, който е продължилъ два месеци, е съставенъ символа на вѣрата до осмия членъ.

Като се върналъ отъ Никея, св. Николай почналъ пакъ да управлява своето паство, като закрепвалъ въ него истинското учение и опровергавалъ лъжливитѣ учения, които могли да смутятъ вѣрата.

Цѣлиятъ животъ на св. Николая е изпълненъ само съ вѣра, благочестие, добри дѣла и чудеса. Всичкитѣ му чудеса сж подробно описани въ неговото пространно житие.

Удивително е било влиянието на неговитѣ думи и външниятъ неговъ видъ, сияющъ отъ божествена благодать върху сърдцата не само на вѣрващитѣ човѣци, но и на невѣрнитѣ, които той обръщалъ къмъ Бога и укрепявалъ въ вѣрата.

Като достигналъ дълбока старость, той починалъ мирно, следъ кратко боледуване. Тѣлото му било погребано въ съборната църква въ г. Миръ въ 342 г. следъ Р. Христово. Нетленнитѣ негови мощи източвали благовонно миро, отъ което много вѣрващи получавали изцѣрение.

Негово Високопреосвещенство Св. Сливенский Митрополитъ Г. г. Иларионъ

На 11 юний 1922 г. въ Сливенъ биде произведенъ изборъ за Митрополитъ на овдовѣлия престолъ на Сливенската Епархия. Изборътъ падна върху Негово Преосвещенство Св. Величкий Епископъ г. Иларионъ, който бѣше Викарий на Сливенския Митрополитъ Гервасий (починалъ на 4. IV. 1919 г.). На 22 юлий с. г. изборътъ биде утвърденъ отъ Св. Синодъ и на 23 с. м. въ Синодалния параклисъ стана каноническиятъ изборъ, на който биде избранъ и прогласенъ сѫщиятъ Величкий Епископъ Иларионъ за Сливенски Митрополитъ. Следъ като му се връчи царскиятъ указъ, на 27 августъ Високопреосвещений Иларионъ пристигна въ града и зае Митрополитската си катедра.

Негово Високопреосвещенство Св. Сливенский Митрополитъ г. г. Иларионъ е роденъ въ гр. Севлиево, на 8 февруарий 1870 година. Светското му име било **Григорий К. Арабаджиевъ**. Първоначалното си и петокласно образование е получилъ въ родния си градъ.

Следъ завършване V класъ, по собствено желание, е постѫпилъ въ Специалното Духовно училище въ гр. Търново, курса на което свършилъ въ 1891 г. Учителствувалъ е три години въ Севлиевското петокласно училище и презъ 1894 г. е постѫпилъ въ Киевската Духовна Академия (Русия), която е завършилъ въ 1898 г. съ учената степень **„Кандидатъ по Богословието"**.

Следъ завръщането си отъ Русия, младиятъ богословъ, Григорий Арабаджиевъ, билъ назначенъ за учитель въ Казанлъшкото Педагогическо училище, где то учителствувалъ петь години. Въ Казанлъкъ Гр. Арабаджиевъ се е проявилъ не само като учитель, но и като черковно-общественъ деецъ. **На 14 септемврий 1904 год. ст. ст. — Кръстовденъ, приелъ постриженис съ монашеско име ИЛАРИОНЪ** и билъ рѫкоположенъ въ **иеродияконски чинъ, отъ Сливенския Митрополитъ Гервасий, следъ което билъ назначенъ протосингелъ на Сливенската митрополия.** На 15. IX. 1905 г., съ благословението на Св. Синодъ, билъ рѫкоположенъ въ **Йеромонашески** чинъ и командированъ временно за преподаватель въ Софийската Духовна Семинария. На 15. I. 1906 год., съ благословението на Св. Синодъ, билъ възведенъ въ **Архимандритски** чинъ. Презъ м. августъ 1908 год. билъ поканенъ отъ Св. Екзархия и назначенъ ректоръ на Духовна Семинария въ Цариградъ. Като ректоръ на тая семинария, Архимандритъ Иларионъ е

Негово Високопреосвещенство Св. Сливенския
Митрополитъ Г. г. Иларионъ

престоялъ само една година. Презъ м. септемврий 1909 г. той се връща въ България и отново бива поканенъ и назначенъ отъ Митрополитъ Гервасия за Протосингелъ на Сливенската Митрополия. Презъ време общоевропейската война е билъ лекторъ по философска преподевтика три години подъ редъ при Сливенската мжжка гимназия „Добри Чинтуловъ“.

На 25 ноемврий 1917 г., за усърдна дългогодишна дейность, Архимандритъ Иларионъ, по решение на Св. Синодъ, **бѣ възведенъ въ Епископски санъ,** съ титлата „Велички“, **Ржкоположението се извърши въ храма „Св. Димитъръ“ въ града ни.**

Следъ ржкоположението, Величкий Епископъ Иларионъ бѣ назначенъ отъ Св. Синодъ за Викарий (помощникъ) на Сливенския Митрополитъ Гервасий, на който постъ той се намираше до избора му за Сливенски Митрополитъ.

Презъ всичкото време на своето служение новоизбраниятъ Митрополитъ работи, просвѣщава съ своитѣ назидателни проповѣди. Писалъ е редъ статии въ много наши вестници и списания и написа около 20 брошури съ религиозно-нравствено съдържание.

Неговото участие въ обществения животъ на града не е изключение. Той зарегистрира голѣмъ активъ въ ученическитѣ трапезарии, които бѣха централизирани на едно мѣсто, подъ всестранната негова грижа. По време на войнитѣ беше всецѣло предаденъ на благотворителното дѣло за града и фронта. Особенъ дѣлъ има въ подържането и деятелностьта на Сливенския клонъ „Червенъ Кръстъ“, чийто председатель и членъ беше нѣколко години, а сега почетенъ неговъ председатель, провъзгласенъ въ общото годишно събрание презъ 1927 година. А презъ време на обще-европейската война е билъ областенъ делегатъ на дружеството „Червенъ Кръстъ“ при 3-та Балканска дивизионна областъ. Награденъ е: 1) Съ малкия и голѣмия кръстъ на дружеството „Червенъ Кръстъ“; 2) Съ орденъ за гражданска заслуга II степень: 3) Съ голѣмия военъ орденъ „Св. Александъръ“ II степень; 4) Съ кръста на Руския Червенъ Кръстъ; 5) Прогласенъ е за почетенъ членъ на нѣколко културно-просвѣтни дружества; 6) На негово име има основани нѣколко фонда отъ внесени отъ него суми; 7) Нѣколко години Св, Синодъ го е назначавалъ за Синодаленъ делегатъ за произвеждане зрѣлостнитѣ изпити при духовнитѣ семинарии и свещенически училища. Отъ две години Негово Високопреосвещенство и до днесъ е членъ на Св. Синодъ на българската църква.

Високопреподобний Архимандритъ Амвросий,
протосингелъ на Сливенската митрополия.

Протосингелъ при Св. Сливенска Митрополия

Протосингелъ при Св. Сливенска Митрополия е **Негово Високопреподобие Архимандритъ Амвросий Ивановъ,** роденъ въ гр. Шуменъ на 8. XI. 1875 год. Свършилъ е Духовната Семинария въ Цариградъ и Богословския факултетъ въ гр. Черновицъ—Австрия презъ 1911 г. Приелъ е монашеството въ Св. Преображенския монастиръ при гр. Търново на 17-годишна възрасть. Ржкоположенъ въ Дияконски чинъ презъ 1899 год., бидейки ученикъ въ Семинарията, отъ Велешкия Митрополитъ Авксентий, а презъ 1904 год. — въ чинъ Иеромонахъ отъ Блаженопочившия Български Екзархъ Иосифъ. Възведенъ въ архимандритско достоинство на 25. XII. 1916 год. отъ В. Търновския Митрополитъ Иосифъ. Билъ 3 години учитель; 5 години протосингелъ на Великотърновската Митрополия; дивизионенъ и после армейски проповедникъ на южния фронтъ презъ общоевропейската война; ректоръ на свещеническото училище въ Бачковския мънастиръ. Следъ това, отъ 1920 до 1929 г. е билъ протосингелъ на Русенската Митрополия, а отъ 1929 г. до днесъ е на сжщата служба при Сливенската Митрополия. Покрай прѣката си служебна и църковна работа, Негово Високопреподобие Архим. Амвросий работи въ нѣколко обществени организации като председатель и ржководитель Награденъ е съ орденитѣ: Св. Александъръ IV ст. за гражданска заслуга и V ст. за военна заслуга. Писалъ е редъ статии. Нареди и издаде обемистата книга „Наржчникъ за свещеницитѣ“ съ диаграми по всички родства.

---

† **Сливенский Митрополитъ Иларионъ.**

ПО СЛУЧАЙ СТОГОДИШНИЯ ЮБИЛЕЙ НА ХРАМА „СВ. НИКОЛАЙ“ ВЪ ГР. СЛИВЕНЪ

Неусетно и безспирно се нижатъ днитѣ день следъ день. Всѣко изминато време е означенувало своето „минало“ съ случили се нѣкога събития, които напомнятъ нѣщо преживѣно отъ отдѣлна личность или нация.

Тия събития, представляващи ценность и значение за бждащитѣ поколѣния, обикновено записва историята. Когато се възпоменува известно събитие, станало преди значително число години, обикновено се изтъкватъ и условията, характеризирващи периода отъ време, когато е настжпило това събитие.

И така, въ деньтъ 19 декемврий (6 сжщи ст. ст.) 1934 година, когато се празднува стогодишнината отъ съграждането на храма „Св. Николай“ въ гр. Сливенъ, като събитие, умѣстно ще бжде да се даде бѣгла и кратка характеристика, доколкото разполагатъ даннитѣ за това, на тогавашнитѣ животъ и нрави, на тогавашнтѣ условия и подбуди, които сж подтикнали нашитѣ дѣди и прадѣди да реализиратъ именно тая си идея — постройката на сега сжществуващия и чествуванъ храмъ.

Както ни е известно, отъ освобождението на българския народъ отъ тежкото турско робство сж се изминали 56 години. Ясно отъ тукъ, че съграждането на храма „св. Николай“ е станало презъ робскитѣ години.

Историята — единственната справедлива свидетелка на всичко станало въ миналото на отдѣлнитѣ народи, не скрива условията на преживѣното отъ българския народъ презъ годинитѣ на тежкото турско иго. Тукъ именно се изтъква — унижено човѣшко достоенство, несобственность на имущество и производство, несигуренъ животъ, нито семейна честь и липсваща свобода на дейность.

При такива тежки условия на животъ, за българина, една е била утехата — Божиятъ храмъ, подъ покрива на който всички сж се събирали и възнасяли къмъ Всевишния горѣщи молитви не за земни блага и слава, а за човѣшки правдини. Въ храма, българинътъ — заробенъ, онеправданъ, измжчванъ, не намирайки съчувствие въ свободнитѣ народи, е слушалъ утешителнитѣ думи на Спасителя: „Азъ съмъ пжть, истина и животъ. Всѣки който вѣрва въ Мене нѣма да загине, а спасенъ ще бжде“... “Елате при Мене всички трудящи се и обременени и азъ ще Ви успокоя“...

Отъ Божиятъ храмъ е очаквалъ българскиятъ народъ огрѣването „слънцето на правдата“, като търпеливо е понасялъ всички несгоди на живота. Съ твърда вѣра въ Бога, съ искренна — нелицемѣрна обичь помежду си, той е до-

чакалъ день 19 февруарий 1878 година, когато действително се сложи край на тежкото турско робство и българскиятъ народъ наново, следъ петвѣковно страдание и мѫки, заживѣ свободенъ животъ. България се оформи като държава — княжество, съ самостоятелно управление, което се прояви въ две насоки — политическа и духовна. Първата, съ течение на времето, взема предимство надъ втората. И до когато държавнитѣ интереси сѫ бивали поставяни по-горе отъ личнитѣ, българскиятъ народъ прогресираше, като въ едно скоро време се издигна на равно ниво съ съседнитѣ народи.

Въ по-назадничаво отношение остана духовната насока на живота, вследствие на което, вѣрата отслабна, храмоветѣ започнаха да се посещаватъ слабо, появиха се борби, сѫби, убийства, кражби, неморalenъ животъ, — въобще корупция осѫдна, уличаваща, резултатъ отъ надмощие и рѫководство на лични интереси и стремежъ къмъ покваренъ животъ. Не закъснѣха да се явятъ и спѫтницитѣ на такивато зли деяния — нещастията, които не се създаваха отъ човѣци, но и виновникътъ имъ не се търси. Имайки на лице всичко това, неволно сме заставени да съпоставимъ силната вѣра и идеализъмъ на нашитѣ дѣди и прадѣди съ нашата съвременность. — Изминаха се 56 години, откакто живѣемъ свободенъ, независимъ животъ и новата ни история освидетелствува много скръбни събития и нежелани нещастия: суша, наводнения, градушки и др., които затрудниха много условията на живота. Затъмни се и надеждата за по-щастливо бѫдаще.

И днесъ именно най-вече, св. ни Църква, виждайки тежкото и пагубно положение на своитѣ чада, приповтаря — „покайте се, вѣрата е, която ще Ви спаси...“ Тя ни посочва живота и дейностьта на истинскитѣ Христови последователи и воини, които не за земни блага и богатства сѫ се пожертвували, дали своя животъ.

Добъръ примѣръ ни посочва живота и дейностьта на св. Николай Мирликийски Чудотворецъ, който е явявалъ предъ своето паство „Правилото на вѣрата, образа на кротостьта и въздържанието“, за които Христови добродетели се слави и почита паметьта му, въ честь на който е построенъ и храма „св. Николай“ въ Сливенъ, чиято стогодишнина отъ съграждането му, се празднува днесъ.

Нека изкажемъ бкагодарностьта си на Бога, загдето ни е удостоилъ и запазилъ до днешния день въ добро здравие и Го молимъ да всади и запази въ сърдцата на грядущето следъ насъ младо поколѣние сѫщитѣ Христови добродетели, чрезъ които може да очакватъ щастливо бѫдаще за себе си, за народа и Родината ни.

Клуцохоръ и църквата Св. Никола

Название. Преди да говоримъ по сжщината за църквата „Св. Никола“, която е и главниятъ предметъ на настоящата ни книжка, ние ще запознаемъ нашия читатель съ онази часть на Сливенъ, дето е построена самата църква и която представлява особенъ интересъ — ще го запознаемъ съ квартала Клуцохоръ. Думата Клуцохоръ е гръцка и е станала отъ думитѣ Критис-харионъ, което значи сждийско село. Първоначалното име на Клуцохоръ е било съ турското название Кадж-Кьой (сждийско село). И кога точно е погърчено турското название, не се знае, но се хвърля съмнение, че това е станало къмъ началото на XVIII вѣкъ, когато е било засилено влиянието на гърцизма върху българина, т. е. преди онова време, когато отецъ Паисий надава викъ и бие тревога съ своята история славяноболгарская. Писмени документи нѣмаме. Но, затова пъкъ, прибѣгваме до народната пѣсень, която има равноценность на писменъ документъ. Пѣе се пѣсеньта на Злати войвода или Злати Кокарджолу, който е роденъ къмъ 1760 год. А въ пѣсеньта се възпѣва не Сливенъ, а Клуцохоръ, като негово родно мѣсто. Той е ражданъ въ Клуцохоръ, махала Овчарска (Чобанъ махалеси). Писменъ документъ за названието Клуцохоръ намираме едва къмъ 1820 г. въ кондиката на черквата.

За да си добие това име гражданственость, трѣбва доста време да е употрѣбявано. Едно е странното, че на Кадж-Кьой се дава гръцко име безъ да сж живѣли нѣкога тамъ гърци. Нѣщо повече: като проследимъ старитѣ икони въ Сливенската и Клуцохорска църкви, ще видимъ, че влиянието на гърцизма въ Клуцохоръ е било съвсѣмъ слабо, когато въ Сливенъ е било по-силно и много повече икони има тамъ съ гръцки надписи и текстове. Но, както и да е, ние приемаме това название и безъ да влизаме въ тълкованията, които даватъ Раковски и Сим. Табаковъ, минаваме по-нататъкъ.

Заправяне на Клуцохоръ и произходъ на заселницитѣ му. За да си уяснимъ нѣкои въпроси, които ще се повдигнатъ по-нататъкъ, за насъ е важно да знаемъ кога е заправенъ квартала Клуцохоръ. Кварталъ е днесъ, но по-рано, въ началото на своето заправяне, Клуцохоръ е билъ не кварталъ, а отдѣлно, самостоятелно заселище. Наричали сж го Кадж-Кьой. Думата кьой е турска и значи

село. По отношение на Сливенъ, Клуцохоръ е билъ село, заселище. И Ново-село е било съ самостоятелното име село, но не вече по отношение Сливена, а само за себе си, защото то е било заправено преди него, преди сегашния градъ. А още по-рано, когато първоначалния Сливенъ е билъ на мѣстото на сегашното Ново-село, мѣстото на Сливенъ и Клуцохоръ е било обрасло въ голѣма и буйна гора. За много клуцохорски кѫщи преданието говори, че сѫ правени отъ дървенъ материалъ, сѣчено на мѣстото. Разбира се, че такива кѫщи сѫ отдавна изчезнали.

Че Клуцохоръ се е третиралъ като самостоятелно селище, село, се вижда отъ помѣстения по-нататъкъ царски ферманъ отъ 1748 г. Въ втори единъ ферманъ, дори презъ 1872 г. при установяване цѣлостното владение на „Черковната гора", сѫщо Клуцохора се третира като отдѣлно заселище. Въпрѣки това, обаче, ние имаме данни, макаръ и по-нови, отъ които се вижда, че тия две заселища: Сливенъ и Клуцохоръ сѫ действували съвмѣстно по много църковни, училищни и общински въпроси. Но, на думата си за заселницитѣ.

Следъ 1393 г., т. е. следъ окончателното превземане на България отъ Турцитѣ, мнозина болярски и царски родове сѫ се пръснали отъ градоветѣ по селата. Така сѫ се образували и много нови села. Отъ тогава, а може би и отъ гръцкото робство, е образувано и заселището Асѣновецъ, което е било въ Асѣновското устие на поляната въ лѣво на завоя на пѫтя за „Абланово", който води за тамъ презъ това устие. Отначало турцитѣ сѫ се отнасяли по-снисходително къмъ раята, но по-после сѫ станали свирепи, кръвожадни и алчни. Това причинява ново преселване. И не следъ повече отъ стотина години жителитѣ отъ тия новообразувани села се прехвърлятъ въ нови заселища, или пъкъ въ старитѣ по-голѣми такива. Отъ тѣзи и много други околни села е и голѣмия съставъ на Клуцохора. Отъ жителитѣ на Асѣновецъ водятъ началото си много Клуцохорски воинствени и свободолюбиви родове, между които и родътъ на Хаджи Димитъръ Асѣновъ, героя на Бузлуджа.

Заселване. Така възприето, намъ се дава основанието да се съгласимъ и твърдимъ, че Клуцохоръ е заселенъ къмъ началото на XVI вѣкъ. Гората, която е била оттатъкъ рѣката Асѣновѣцъ, е пренадлежала на първия кадия—управитель на г. Сливенъ. И какъ е било възможно частната гора на единъ сатрапъ да бѫде заселена отъ християни. Какъ е било възможно тя да се обърне въ чисто българско село? Не кѫщи се заправятъ най-напредъ, а черква — параклисъ. Преданието говори, че свещеникъ на сънь е видѣлъ, че мѣстото тамъ задъ рѣката е свѣто, че тамъ трѣбва да се

издигне молитвенъ домъ. Нѣколкократнитѣ молби на свещеника сж омилостивили управителя, кадията, притежателя и, той, въ качеството си и на духовенъ представитель на турското население, прозрѣлъ е въ духовнитѣ нужди на молителитѣ и разрешилъ да секатъ дървета, да копаятъ и като сж намѣрили основитѣ на старъ храмъ и негови икони, позволилъ е да се заселятъ тамъ и да се молятъ въ гората. Следъ смъртьта на кадията, заселването си е вървѣло неспирно, но и наименованието на селото останало на званието на притежателя на гората — Кадийско село — Кадж-Коьй.

Това разкопано мѣсто е било точно тамъ, дето е сегашната черква Св. Никола. И, за да се пази по-добре светинята, заселили сж се отведнажъ деветь семейства. Ето що казва по този случай Сим. Табаковъ: „За броя на първитѣ клуцохорски жители може да се сжди отъ преданието, че Попската махала е била образувана най-напредъ отъ деветь кжщи. Броятъ деветь, ако и да заема едно превилегировано положение въ нашитѣ умотворения, показва, че първитѣ български семейства, които заправятъ Клуцохора, сж били малко на брой, инакъ тѣ биха пренесли тукъ името на заселището отъ което сж дошли, както е случаятъ съ северната часть на централния Сливенъ, до скоро наричанъ Раково или Раковска Махала... Споредъ преданието, тоя неизвестенъ кадия, лично той собственикъ или не на Клуцохорското мѣсто, отпуща го безплатно на желаещитѣ да се заселятъ въ него, или по-скоро, освобождава ги за нѣколко години подъ редъ отъ известни данъци", (Ист Слив. т. I. стр. 407 и 413).

Махалитѣ на Клуцохоръ. Казахме, че съ течение на времето сж се поселвали хора отъ близки и по-далечни заселища все около цырквата и създаватъ Клуцохора — селото Кадж-Кьо. Последователно сж се образували и четиретѣ Клуцохорски махали: Попска, Драгойчева, Хаджи Вълкова и Овчарска, (до скоро наричана Чобанъ махалеси). Първата отъ тѣхъ, която е и първа по заселването на Клуцохоръ, се е наричала Попска не затова, че сж живѣли тамъ много попове (споредъ Сим. Табаковъ), а за това, че попъ я е създалъ, изпросилъ, че попска работа е било причина за създаването й. Втората заселена махала е м. „Хаджи Вълкова". Това е името или на нѣкой виденъ благодетель или на виденъ богаташъ. Какво е било наименованието на тази махала по-рано, не се знае. А възможно е отъ Хаджи Вълково време да е оформена като махала къмъ срѣдата на XVIII в. Третята махала е: „Драгойчевата". Виденъ клуцохорски бояринъ, прадѣдо по майка на Д-ръ Селимински. Драгойчо е билъ освободенъ отъ всѣкакъвъ данъкъ и въ замѣна на това е працалъ

всѣка година по единъ дресиранъ соколъ на доганджибашията въ Цариградъ. Четвъртата махала е „Чобанъ махалеси“ — „Овчарска“. Заправена е отъ българи овчари, които до началото на миналия вѣкъ сж се ползвали съ известни правдини, въ замѣна на което сж ходѣли въ Цариградъ да пасатъ султанскитѣ и визирски стада. Презъ 1820 г. ние виждаме четиретѣ махали окончателно оформени. Въ кондиката, дето презъ 1820—1821 г. сж вписани ражданията съ гръцки букви, а български думи, е упоменато при всѣко раждане отъ коя махала е детето, имената на родителитѣ, кръстника и свещеника. Така: Руди са Ниделиа дащириа на Иванъ уд махале папас, майка му Марина. красти са 27 на февруариу красти гу поп Димитар красника му уд даудлии махлеси х. Койнува дащириа Нидиалка.

Водното сирвитутно право на Клуцохоръ. Клуцохоръ е билъ изпъстренъ съ множество градини, воденици и пр. Доскоро, южната часть, подножието на Кешишлика и пространството между дюкана на Ив Дачевъ, училище Антонъ Ивановъ и Коруча бѣше градини. Клуцохоръ се е ползвалъ отъ всичката изворна вода, която е идела отъ Асѣновското устие. Това се види отъ следния царски ферманъ, изаденъ презъ 1748 год.

ИМПЕРАТОРСКА ТУГРА

До славния шериятски наибъ на Сливенската околия. Нека бжде извѣстно, че ще пристигне Императорска височайша заповѣдь! Жителитѣ отъ село Каджкьой, Сливенска околия, Сливенска муката (опрѣдѣленъ данъкъ), подъ вакуфитѣ на покойния Султанъ Мурадъ Ханъ, грѣховетѣ на когото сж простени отъ Бога, а гробътъ му е чистъ и парфюмиранъ, които вакуфи се намиратъ въ Одринъ, — подали заявление въ Цариградъ, въ което изложили, че деренската вода (дере-су), която тече прѣзъ казаното село, е била на жителитѣ отъ това село, и послѣднитѣ открай врѣме сж се ползували самостоятелно отъ тази вода за своитѣ градини, бостани и други посѣви, находящи се въ землището на горѣпоменатото село; по-послѣ отдѣлили доброволно една часть отъ тази вода, която жителитѣ отъ гр. Сливенъ употрѣбили за четиритѣхъ свои воденици, находящи се близо до казаното село. Обаче, казанитѣ жители отъ гр. Сливенъ не се задоволили съ тази вода, а отново открили други воденици и градини (бостани), изкопали воденични канали, за които употрѣбили старитѣ имъ води, и съ това принасяли врѣда на жителитѣ отъ това село и ги поставяли въ стѣснено положение. Понеже това е противъ свещенитѣ шериятски постановления и давностьта, то заявителитѣ молѣли да се издаде Императорска заповѣдь, за да се отстрани по шериятски начинъ констатираната врѣда. Възъ основа на това и съ условие да се разгледа въпросътъ на самото мѣсто по шериятски начинъ, заповѣдвамъ:

Щомъ получишъ (наибътъ на Сливенската околия. Б. на драгомана) Императорската Ми заповѣдь, да постж-

пишъ съгласно съ нея и, следъ като разгледашъ въпроса съ шериятска строгость, да се погрижишъ да разрѣшишъ спорнитѣ точки съ пълна справедливость. Горѣпоменатата вода, като не е била, открай врѣме, на воденицитѣ и градинитѣ, които сѫ притежание на жителитѣ отъ града, а въ сѫщность още отъ старо врѣме (к. н.) е принадлежала на заявителитѣ, които сѫ се ползували отъ тази вода за своитѣ градини, бустани и други посѣви, находящи се въ казаното село (въ землището му), ако жителитѣ отъ града употрѣбяватъ тази вода, която е принадлежала само на заявителитѣ, за своитѣ воденици и градини (бустани), които сѫ открити по-послѣ и съ това имъ принасятъ врѣда, то гледай да постѫпишъ съгласно съ шериятскитѣ постановления и, споредъ както се обясни, отгдѣто и както е текла тази вода въ старо врѣме за градинитѣ, бустанитѣ и другитѣ посѣви на заявителитѣ, пакъ по старому да накарашъ да тече отъ сѫщото мѣсто и по сѫщия начинъ да се ползуватъ отъ нея. Като не позволишъ на жителитѣ отъ града да причиняватъ и въ бѫдеще врѣда на заявителитѣ, въпрѣки шериятскитѣ постановления, давностьта и Моята Императорска заповѣдь, да не допуснешъ, сѫщо, и намѣсата на други лица, които нѣматъ нищо общо съ този въпросъ, и ако има непослушни, да отбѣлѣжишъ обективно тѣхнитѣ имена, прѣзимена и случкитѣ и да изпратишъ писмено изложение до Мене. Гледай да не прѣдизвикашъ по този въпросъ втора Моя заповѣдь! Вѣрвай, че Императорската тугра (свещенъ знакъ) е Моя! Настоящиятъ ферманъ е изданенъ на петнадесети мухаремъ хилядо и сто и шестдесеть и втора година (1748).

Издаденъ въ Цариградъ.

Коритото на рѣката Асѣновецъ или Коруча. Явява се единъ въпросъ: когато се заправилъ Клуцхора, рѣката Коруча (Кору чая) или Асѣновецъ, на сѫщото това мѣсто ли е течала или е течала направо презъ сегашния Клуцохоръ, като се почне отъ подножието на св. Кръстевата аязма, т. е. презъ мѣстото на сегашната фабрика за електрически крушки „Белфа", оттамъ надолу покрай политѣ на Кешишлика, съ завой презъ ул. „Царица Елеонора", по коритото на старата вада и като удри въ политѣ на Хамамбаиръ — завива на североизтокъ и по — сегашното корито. По всичко изглежда, че рѣката е течала нѣкога тамъ или, най-малко, тамъ се е отдѣлялъ единъ рѫкавъ отъ рѣката. Височината, обаче, или масивътъ, който е източно до пѫтя подъ св. Кръстевата аязма, чакъ до х. Димитровата кѫща, на която височина е построена църквата Св. Никола, никоги не е била засѣгана отъ рѣчнитѣ води, не е бивала корито. За това свидетелствуватъ следнитѣ две обстоятелства: първо, дѣсния брѣгъ на рѣката Коруча, източно отъ пѫтя, който е до фабриката „Белфа". въ своята голѣма дълбочина, която бѣше разкрита преди 40 — 50 г., пъкъ и сега още си личи, бѣше цѣлата отъ глина, безъ прояви на рѣчно-пѣсъчно дъно или пластъ. Сѫщиятъ този глинестъ гръбнакъ продължава отъ тамъ точно по направление на църквата Св. Никола

и се снишава югоизточно отъ нея. Второ: презъ м-цъ септемврий т. г. бѣ изкопанъ каналъ за прокарване, чрезъ тржби, водата отъ Кръстовската аязма за въ Клуцохоръ. Близо до северния жгълъ на оградата на фабрика „Белфа" се попадна на единъ голѣмъ стариненъ кюпъ. Този кюпъ по форма и съставъ е отъ тракийско време. Устата му бѣше на дълбочина 1 метъръ въ земя отъ пръсть Отъ устата му надолу — гърлото бѣ заровено въ още 40 см. пръсть. Остатъкътъ отъ кюпя, около 1·5 м, бѣ заровенъ въ рѣчно пѣсъчно корито. Това свидетелствува, че рѣката е текла тамъ и, следователно, завивала е по пжтя, който очертахме по-горе — край Кешишлика и Хамамъ баиръ. Отъ натрупване дървета, или други причини, рѣката измѣня своето корито въ сегашното си мѣсто или пъкъ се е запушилъ само ржкава. Старого й корито, или ржкава, се засипва, съ течение на вѣковетѣ, отъ свлечена пръсть, дебела около 40 см, и тракийскитѣ поселници намиратъ мѣстото на бившето корито вече черноземна почва, може би и гора. поселватъ се тамъ и поставятъ своя кюпъ въ земята наравно съ лицето на тогавашната почва, която е била единъ метъръ подъ сегашното ниво. Оттогава до сега почвата се е натрупала съ единъ метъръ. Този кюпъ не е отъ времето на българскитѣ царе и, следователно, не можемъ да търсимъ на неговото равнище нѣкаква черква. Наистина, че и Раковски и Шкорпилъ, като говорятъ за „Кешишлика", споменаватъ и за нѣкаква църква Св. Никола, която била на северъ отъ „Кешилика" или на мѣстото на сегашната фабрика „Белфа" и чиито гробища сж личели „до скоро", но направенитѣ разкопавания за канала и за фабриката не дадоха въ подножието на Кръстовската аязма никакви следи отъ църквица и гробища*). Освенъ горепоменатия тракийски кюпъ съ съседни тракийски тѣсни зидове отъ камъни и каль и нѣколко пепелища по-отдалечни, на сжщото (на кюпа) ниво, нищо друго не е намѣрено. Ако, разбира се, не смѣтнемъ за нѣщо сжществено и намѣрения малъкъ тракийски жертвеникъ отъ бѣлъ камъкъ.

Каналътъ за тржбитѣ на водата, който се прокопа отъ аязмата до фабрика „Белфа" и отъ тамъ по протежение на цѣлото подножие на „Кишишлика" чакъ до пжтя, който води къмъ „Рѣчица" и то на дълбочина все повече отъ метъръ, т. е. повече отъ дълбочината на насипа при кюпа, а намѣстй до 2·5 м., не даде никакви следи отъ постройки, така, че мѣстото на главния монастирь „Св. Богородица" (Епикерневъ) не можемъ да го търсимъ вече тамъ. Шкорпилъ и Раковски не споменаватъ нищо за монастиря „Св. Богородица", но за него споменаватъ Иричекъ и Сим. Табаковъ (стр. 188 т. I. Слив.). Само че Табаковъ

*) Нищо подобно не е намѣрено и при копане основитѣ на ф-ка „Белфа,,

погрѣшно споменава, че въ този мънастиръ е живѣлъ „предпоследниятъ ни патриархъ Теодосий“. По-долу ще видимъ, че не патриархъ Теодосий е пребивавалъ, а „Свети Теодосий Търновски“ и то отъ достовѣренъ източникъ. С. Табаковъ предполага, че основитѣ на този мънастиръ сж безследно изгубени, тъй както сж изгубени и следитѣ на каменната ограда на Сливенъ, наричана „Шарамполъ“, следитѣ на която сж личели до преди срѣдата на миналия вѣкъ и сж достигали до Кешишлика. Ние отхвърляме твърдението на С. Т. (стр 190 Т. I Сл.) дето казва, че църквитѣ Св. Никола и Св. Димитъръ сж дѣло на робството и не носятъ никакви по-стари следи. Отхвърляме го само по отношение църквата Св. Никола. Но пъкъ напълно споделяме мнението му, какво „Сведенията, събирани отъ старци не можаха да оправдаятъ твърдението на Енехолмъ, който въ описанието си за превзетитѣ отъ руситѣ презъ 1829 год. градове подъ Балкана, пише, че въ Клуцохоръ има две черкви“. Въ Клуцохоръ е сжществувала само една църква — тази на „Св. Никола“ или нейната предшественица на сжщото мѣсто — „Св. Богородица“.

Следитѣ на другата църква Св Никола, упомената отъ Шкорпилъ и Раковски, се губятъ по този начинъ, но ние не можемъ да ги търсимъ и въ основитѣ на сегашната църква Св. Никола.

Въ житието на Св. Теодосий Търновски, отъ Д-ръ В. Сл. Киселковъ, 1926 г., въ гл. IV и V на стр. LII + 6 и 7 се казва: „ . . . и Теодосий, следъ като събра отъ своитѣ съпостници всички (нѣща) що водятъ къмъ добродетельта, веднага излезе отъ тамъ и достигна Сливенската планина, защото тогава малцина бѣха въ българската страна, които живѣеха добродетелно. И като намѣри тамо монастира на Пречистата Владичица, нашата Богородица — наживаемъ **Епикерневъ,** защото тоя божественъ храмъ бѣ създаненъ отъ него (т. е. отъ Епикерна), *) и като влѣзе въ него, показа се сладъкъ на игумена и на другитѣ въ службитѣ и въ останалитѣ юночески дѣла (и гл. V): Следъ

*) „ . . . той е носѣлъ две имена: Епикерневъ и Св. Богородица. Едното е свѣтско, а второто духовно . . . Отъ тукъ се види, че храмътъ на мънастиря, вѣроятно и самия мънастиръ, сж били съградени отъ нѣкой епикеръ и то въ честь на Св. Богородица. Името епикеръ или епикерни не е собствено, а по-малко кръстно име. Епикеръ, употрѣбявано у срѣдневѣковнитѣ българи, като дворцовъ терминъ, се е давалъ като титла на единъ отъ вишитѣ съветници на царя, първоначалниятъ произходъ на която длъжность е стариятъ обичай виночерпството. **Епикерни**, отначало е значело винчерпецъ, но отпосле, както и у византийцитѣ, отъ това име се е създало титла на благородството и санъ“. (Ист. Сл. I. I, стр. 191, 192).

като престоя тамо **много време** (к н.) изведнажъ достигна до ушитѣ му една мълва. А мълвата, казвамъ, съобщаваше, че нѣкой си мжжъ, нареченъ Синаитинъ, защото това прозвище бѣ взелъ отъ Синайската планина, а по монашески — Григорий, пристигналъ на нѣкое мѣсто, което се намира между гърцитѣ и българитѣ и което бѣ називаемо Парарие . . . „

Отецъ Паисий въ своята История Славянобългарская отъ 1762 г. казва; „Святи преподобни отецъ Теодосия Търновски, ученикъ святаго Ефтимия, просиялъ въ гору Сливенскую, ту съградилъ царь многи мънастири, на подобие свѣтия гори Атонскѣй, и билъ надъ вси они мънастири началникъ и наставникъ святий отецъ Теодосия Търновски, билъ родомъ отъ Търново, благороденъ и честенъ, но оставилъ всѣхъ мирское пристрастие и вдалъ ся Богу всядушно и всесердечно просиялъ чуднимъ и святимъ житиемъ, тако и отъ негови ученици поставляли патриарси терновски, много епископи по България, красили свои епископии чуднимъ своимъ житиемъ и учениемъ“.

Тѣзи две свидетелсва идатъ да потвърдятъ, първо, че Св. Теодосий Търновски е живѣлъ много време въ Сливенската света гора, дето е просиялъ съ чудното свое учение и второ, че той е живѣлъ съвсѣмъ недвусмислено въ мънастиря **„Епикерневъ“** или **Св. Богородица** и е билъ на всичкитѣ тия мънастири началникъ. Отъ това ясно твърдене идемъ до заключението; че не мънастирътъ Св. Петка въ с. Сотиря (споредъ бр. Шкорпилови) е билъ главенъ мънастирь на Сливенската Света Гора, а мънастира Св. Богородица. Защото, какъ е възможно Св. Теодосий да не застане именно въ главния мънастиръ, отдето да бжде началникъ и управитель. Или какъ е възможно този голѣмъ аскетъ и боголюбецъ, за когото въ житието му се казва въ гл. IV, че той „Подобно на нѣкой разуменъ и хитъръ търговецъ, който се надѣва на по-голѣма печалба, като мислѣше, че ще намѣри нѣщо по велико, той излѣзе отъ тамъ . . . “ че този уменъ и хитъръ „търговецъ“ нѣма да търси най-прочутитѣ и най богомждренитѣ мънастири; какъ е възможно да се посели не въ главная, а въ второстепененъ мънастиръ при Сливенъ и отъ тамъ да управлява? Явно е вече, че Епикерневъ е билъ главния мънастиръ, на Сливенската Св. Гора по времето на българскитѣ царе.

А и Симеонъ Табаковъ въ Историята на Сливенъ твърди, че главния мънастиръ на Сливенската Св. Гора е

„Св. Богородица“ — Епикерневъ. Той, обаче, търси този мънастиръ нѣкжде къмъ Кишишлика, както казахме по-горе.

Ние се противопоставяме и на това търсене.

Мънастирьтъ Епикерневъ — Св. Богородица, главниятъ мънастиръ на Сливенската Св. Гора, можемъ да търсимъ само на онова свѣто мѣсто, което се е присънило на свещеника, и което е станало причина да се засели Клуцохора, т. е. на мѣстото дето е сега църквата Св. Никола. Преди да пристжпимъ къмъ по-други данни, ние обръщаме вниманието върху следнето: Подъ забележка на стр. 372 отъ II т. на Историята на г. Сливенъ Сим. Табаковъ пише: „... Важното е, обаче, че не само Казанлъкъ, Ст. Загора и Шипка, заедно съ селата имъ, сж принадлежели на Търновската Митрополия. но още и Чирпанъ, Н. Загора и Сливенския кварталъ **Клуцохоръ**, основанъ като отдѣлно заселище“. Кое може да даде право и основание на единъ Митрополитъ да владѣе въ епархията си единъ кварталъ отъ едно заселище, отъ единъ градъ, ако не едно ясно до тогава предание или документъ нѣкакъвъ, че тукъ е билъ нѣкакъвъ главенъ исторически черковенъ центъръ, свързанъ нѣкога съ Търново?

Сега да се повърнемъ на по-другитѣ си данни: Знайно е, че сегашната църква Св. Никола е построена на мѣстото на старинната църква. Тази старинна църква е била малка и повечето дървена и дъсчена. Била е дълбоко въ земята и приличала на бордей. Намирала се на мѣстото, отдето почва днешната ѝ артика при стълбитѣ отдѣсно. Тя е била толкова низка, че даже децата можели да стигатъ стрѣхитѣ ѝ. Така пише Сим. Табаковъ, томъ II, стр. 400. Ние пъкъ знаемъ отъ разказитѣ на дѣдо Стефанъ Кандилафина при тази църква, който умрѣ на 90 годишна възрасть презъ 1895 година, че църквата е била на това сжщо мѣсто, че била дъсчена, съ много голѣми стрѣхи, но и че св. престолъ е билъ на сжщото мѣсто, на което е днесъ. Но за насъ е важно следнето обстоятелство: когато се правѣше сегашната камбанария, до северната врата на църквата, и се разкопаваше мѣстото за основитѣ ѝ, работницитѣ попаднаха на старинenъ зидъ, широкъ около 80 см., правенъ отъ варь и камъни, отиващъ твърде надълбоко и съ направление напрѣчно на северния църковенъ зидъ или успоредно на иконостаса. Този зидъ иска своето обяснение. Може би, ще попаднемъ на още такива, ако бѣше възможно да се копае въ и около църквата. Останки отъ сжщитѣ старинни зидове сж намѣрени тази година и тамъ дето бѣше свещеническата стая, а сега е дворната ограда на учителя Г. Михаиловъ. Симеонъ Табаковъ на стр. 400 I. Ист. г. Сливенъ, подъ забележка

казва: „Преди въ двора на черквата Св. Никола, дето сега е малка градина до южната врата на черковния дворъ (касае се за южното мѣсто, което сега е улица и кжщата на Сандя Кожухаря), е имало скритъ срѣдневѣковенъ или още по-старъ паметникъ — не се знае Билъ е съ непознати на турцитѣ входове и въ него сж се криели или скжтвали покжщнина. Веднажъ тамъ нѣкои клуцохорски „хайдути" прекарали цѣло стадо отъ добитъкъ и догдето се съмне, „направили го на суджукъ". То е било срутено кжде 1830 г., а върху му построили основно училище, което днесъ, сжщо е съборено (Изгорено, заб. наша) Важното е, че подъ това скривалище, въ двора на Даскалъ Еню сж намѣрили гробница на „голѣма жена" Елинка, която по всичко личи, че е отъ незапомнени времена".

Намѣренитѣ следи отъ дебели и дълбоки зидове и сжществувалото това скривалище идатъ още повече да подчертаятъ нашето твърдение за древната обитаемость на това мѣсто и то съ твърде голѣмо значение и че това обиталище може да бжде само голѣмия и най-важенъ мънастиръ, Св. Богородица, строенъ на времето по царски отъ блаженнопочившитѣ наши царе Асѣновци! *)

Дето ще рече: мѣстото на което по Божие повеление е построена църквата Св. Никола, е свято, е сжщото онова мѣсто, на което е била построена църквата Св. Богородица, главния мънастиръ на „Малката Света Гора" Не безъ причини и основание сж обитавали тукъ голѣмо множество юноци, калугери, отъ които при турското нашествие сж били изклани 300 души и заради които и до днесъ мѣстностьта носи турското име „Кешишликъ".

Преданието сжщо тъй твърди, че това мѣсто, дето е църквата Св. Никола, преди още присъняването на свещеника, е било свято и тамъ често сж се събирали християнитѣ да се молятъ, било е единъ видъ горско църковище. Когато, обаче, свещеникътъ е измолилъ кадията да се копае тамъ и се узнало, че е наистина свято мѣсто, освенъ предположението, че тукъ е намѣрена най-старата отъ българскитѣ царе икона „Св. Никола" отъ 1222 г, се предава и преданието, че въ това време е имало нѣкой си много богатъ човѣкъ на име Никола и, като далъ паритѣ да се съгради на това мѣсто църквица, пожелалъ да бжде наречена на името на Св. Никола.

Не можемъ да отминемъ безъ внимание и причината, поради която квартала Клуцохоръ никоги не сж го населявали турци, евреи или друговѣрци и другородци. Ние вѣрваме, че тукъ е вмѣсена ржката на провидението, която

*) **Забел.** Презъ това лѣто, като се правѣха въ артиката, предъ главната входна врата, циментови плочки, намѣриха се заровени кости. Ново свидетелство за обитаемость и отдалеченость отъ сегашния олтарь.

не е позволила това светилище да бжде обитавано отъ гонители на Христа и на вѣрващия българинъ — тамошенъ обитатель

Произходи. Клуцохоръ представлява единъ интересенъ изворъ на свещеници и деятели-революционери. Знае се, че въ Сливенъ изобщо не е имало гръкъ свещеникъ. Сжщото, безсъмнено, се отнася и за Клуцохора. Но тукъ има нѣщо друго: въ Клуцохоръ сж запомнени цѣли родове попове. Така Д-ръ Селимински разправя, че родътъ му, запомненъ още отъ падането на България подъ турцитѣ, броялъ въ редоветѣ си все свещеници първенци, които сж подържали славянобългарското четмо и писмо. Известенъ е попскиятъ родъ на попъ Никола попъ Аргировъ, на чисто име е нареченъ „Попъ Николова сокакъ", сега улица „Веслецъ". Родътъ на попъ Начо попъ Икономовъ и пр. и пр. Къмъ началото на миналия вѣкъ се споменаватъ отъ Селимински много свещеници и то все родомъ отъ Сливенъ, като: попъ Исидоръ, попъ Янко, попъ Партений, попъ Сава, а по преданието: попъ Александъръ, попъ Шишко, попъ Аврамъ, попъ Курти, попъ Скоклю. Библейското общество въ Турция къмъ 1825 г. се е обърнало къмъ Одринския владика да му посочи нѣкои начетени и учени свещеници, които да преведатъ на български евангелието. Той имъ препоржчалъ двама свещеници отъ Сливенъ, които знаели много добре и гръцки езикъ и черковно-славянски. Сливенското предание, казва С. Табаковъ, говори, че около голѣмото чумаво (1812 г.), въ Сливенъ е живѣлъ нѣкой си попъ Александрия въ квартала Клуцохоръ, който билъ много ученъ и постоянно пишелъ. За него се разправя, че писалъ българско евангелие, което било съ червени букви.

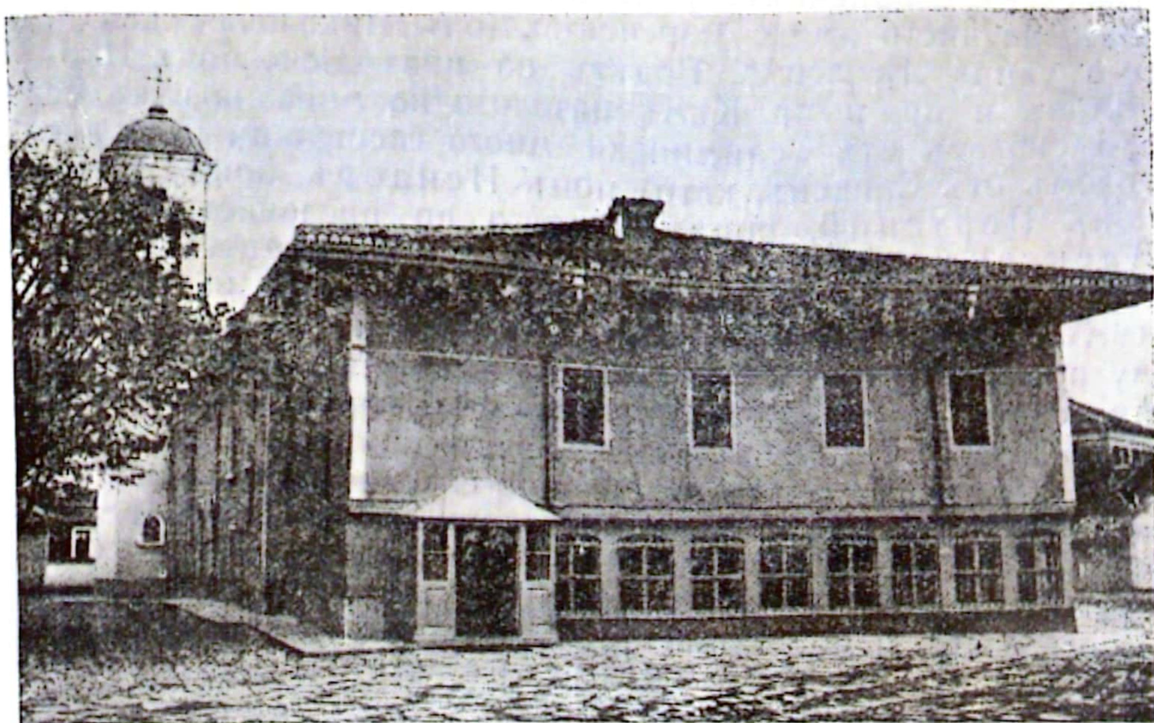
Отъ кондиката отъ 1820 г., дето е писано съ гръцки букви и български слова, извлѣкохме, че въ това време въ Клуцохоръ сж били следнитѣ свещеници: попъ Аргиръ, попъ Димитъръ и попъ Бужилъ.

Други свещеници въ Клуцохоръ сж били още: попъ Никола, попъ Атанасъ, попъ Кутю, попъ Тодоръ, баща на революционера Георги Икономовъ, попъ Къню, попъ Александрия, попъ Янко, икон. попъ х. Юрданъ, попъ Тодоръ Хаджи Ивановъ, попъ Стамо, попъ Начо попъ Икономовъ, попъ Петраки, попъ Царь (Костадинъ Вълевъ), свещеникъ Д. Бунарджиевъ, свещ. Ст. Божиловъ, все покойници.

Клуцхоръ е далъ плеада борци за свободата и множество деятели, като Д-ръ Селимински, Г. Икономовъ, Хаджи Димитъръ, Таню войвода, Злати Кокарджоолу, Доброплодниевци, Ст. Серткостови, Кръстю Асѣновъ, Поручикъ попъ Начевъ, Г. Папанчевъ, Н. Господиновъ (живъ),

Уста Тодоръ Карахристовъ, Моралията и пр. и пр.
Клуцохоръ е далъ още множество дейци и ентусиазирани личности въ предосвободителната епоха. И тѣ не сѫ самобитни. Тѣ иматъ нѣщо вродено въ своята кръвь. Клуцохоръ е давалъ още много интелигентни и дейни хора, пръснати вънъ отъ града. Отгде дойдоха тѣ? . . . И его какъ се връщаме пакъ на първата си идея за заселването му и отъ ония села, произтекли отъ пръснатитѣ болярски родове на разбитата отъ турцитѣ и заробена наша България.

Общъ изгледъ на черквата.

Черквата Св. Никола въ днешния ѝ видъ

По-горе споменахме, каква е била църквата Св. Никола въ старинния си видъ и че тя е била построена на светото мѣсто на построения по времето на българския царь Иванъ Асѣнь II главенъ монастирь Св. Богородица, наричанъ Епикерневъ. Множество години тази църква е била крепена съ голѣмо усърдие, макаръ и дълбоко въ земята, макаръ и тъй прехлюпена. Следъ Одринския миръ (1829 г) е било вече дадено разрешение отъ султанъ Махмудъ да се правятъ по-високи и хубави християнски храмове. Въ Сливенъ се започва преиздигане на църквитѣ. Въ 1831 г. е пресъградена църквата „Св Димитъръ", въ

1834 г. — църквата Св. Никола, въ 1835—36 г. — църквата Св. София. Това ще да е било голѣмо тържество на останалитѣ и завърналитѣ се отъ Влашко въ града Сливенци християни, следъ изселването на 15-тѣ хиляди презъ 1830 г. въ Ружжния.

Относно времето за постройката на храма „Св. Николай" има едно малко недоглеждане отъ досегашнитѣ писачи, но то е безъ значение. Надъ входната врата въ артиката, има поставена мраморна плоча съ надписъ: Храмъ Св. Николая 1834 г. Сжщо такъвъ надписъ до преди 40 год. бѣше поставенъ и до южната пжтна врата на тенекия. Кондиката, обаче, изрично казва, че презъ 1834 г. е започнатъ строежа, а не довършенъ. Въ кондиката е написано дословно български слова съ гръцки букви следнето:

Етосъ (година б. м.) . . . мартиосъ 26.

Изявявами кату са заправи церкувата на Св. Никола на сенету (година по турски, б м.) хиляда и осемстотенъ и трийси и четири на мартиу двайси и шести.

Изевіавами кату са енгиняса (освети, б. м.) церквата на клуцухоръ свити николува на синету хиляда и осемстотинъ и трийси и шесть въ ниделята Томба-Теросъ (Св. Отци, б. м.) ингиняса я Григориа деспота и съ негу беше протосингела му Калиникосъ и архидиаконаму прокопиа, диаконаму пантелеймонъ и мунче имаше димитаръ и другу мумче кустанди.

Отъ двете тѣзи бележки личи ясно, че църквата е започната да се строи рано презъ пролѣтьта на 1834 г. и кога е довършена не се знае, но за недѣлята на Св. Отци 1836 г. е била готова, когато е и осветена отъ Одринския владика Григория. Все пакъ празднуването сега на стогодишнината е не само актъ на нѣщо завършено, но актъ на единъ ентусиазиранъ подвигъ на клуцохорското население. Тази черква крие въ себе си голѣмъ и непосиленъ трудъ, оставенъ на плещитѣ на това малко население. Зидоветѣ, които иматъ 1·60 м. дебелина, говорятъ за грамадното количество камъни, които сж пренесени за строежа. Това се потвърдява и отъ надписа, сложенъ надъ входната врата, въ женското отдѣление отвжтре, макаръ и писанъ въ 1902 г. **„Храмъ Св. Николая, въздигнатъ въ 1834 год. отъ пожертвуванието на енорияшитѣ при епитропитѣ Даскалъ Еню, Хаджи Гендо и др."**

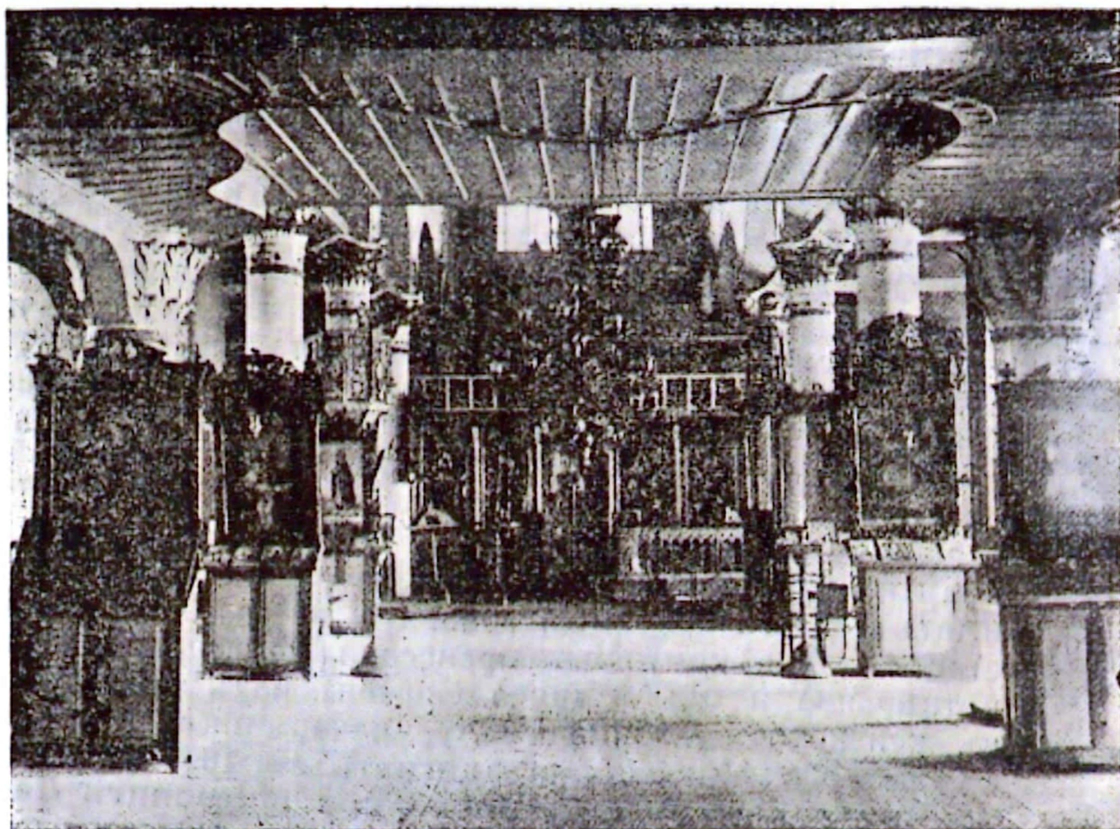
С. Табаковъ, въ II т. отъ Истор. г. Сливенъ, стр. 400, пише: „Клуцохорската черква Св. Никола, въ вида, въ който я виждаме днесъ, е отъ 1834 г. По-рано тя е била малка и повечето отъ дъски. Кога е била построена, нищо не се знае, но на всѣки случай не е преди идването на турцитѣ. Началото ѝ ще датира отъ време заправянето на

квартала Клуцохоръ, т. е. откъмъ края на XV-я вѣкъ, или къмъ началото на следния. Това се види и отъ преданието, какво къщата на Даскалъ Еню, до самата черква, на изтокъ отъ нея, която била правена едновременно съ тая църква, презъ 1810 год. е била „300 годишна". Когато Даскалъ Еню събарялъ тая къща, гредитѣ й били почти скапани".

„Новата черква е издигната върху основитѣ на старата и то следъ като нѣкои отъ преселенитѣ въ Влашко и Русия сливенци почнали да се връщатъ въ родния си градъ. Инициативата за това дали сливенцитѣ Хаджи Гендо и Еню Моралията".

„Последниятъ издействувалъ ферманъ за построяването й, а първиятъ авансиралъ 22000 гроша, за да се почне работата".

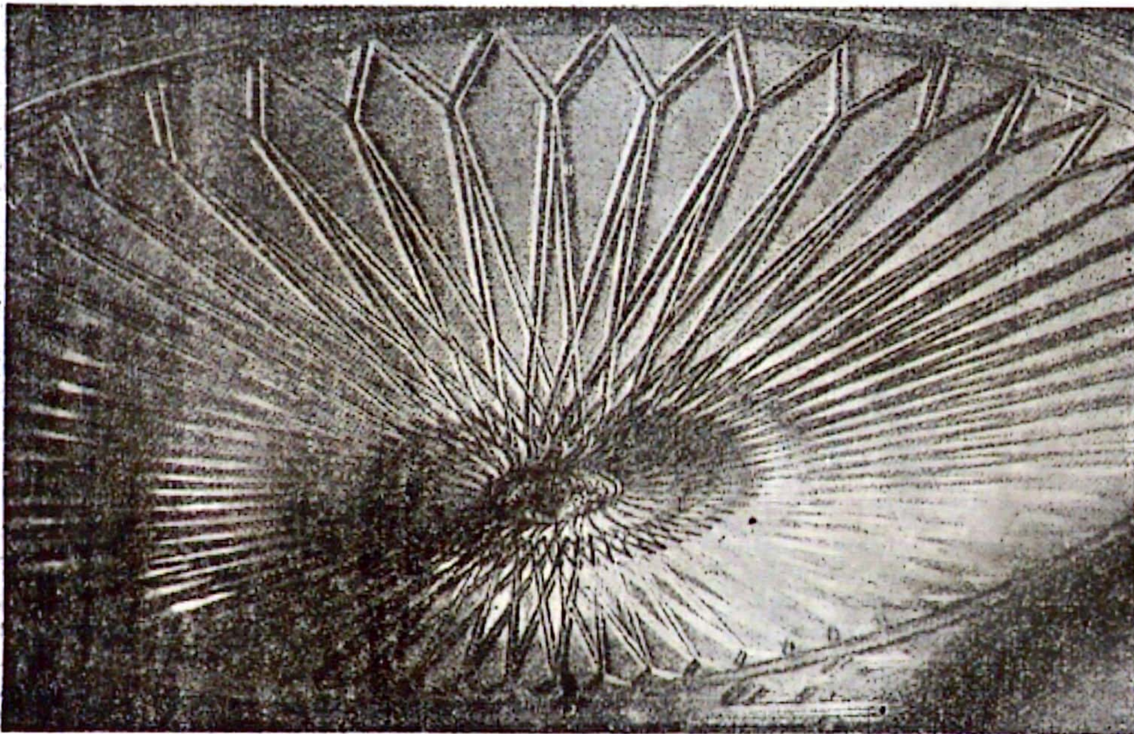
Кой е билъ главниятъ майсторъ на църквата, не се знае, но си личи, че е пипала изкусна майсторска ръка.

Вѫтрешенъ видъ, гледанъ отъ входната врата.

Явно е, че ентусиазма на клуцохорци е билъ голѣмъ, защото само за 2 години тѣ сѫ построили светия храмъ, а нѣкои казватъ, че е билъ завършенъ до зимата на сѫщата година. Храмътъ, заедно съ притвора и олтаря, е дългъ 38·75 м., а е широкъ 16 м. Само храмътъ, безъ притвора (артиката) и безъ олтаря, е дългъ 29·60 м. Отвънъ

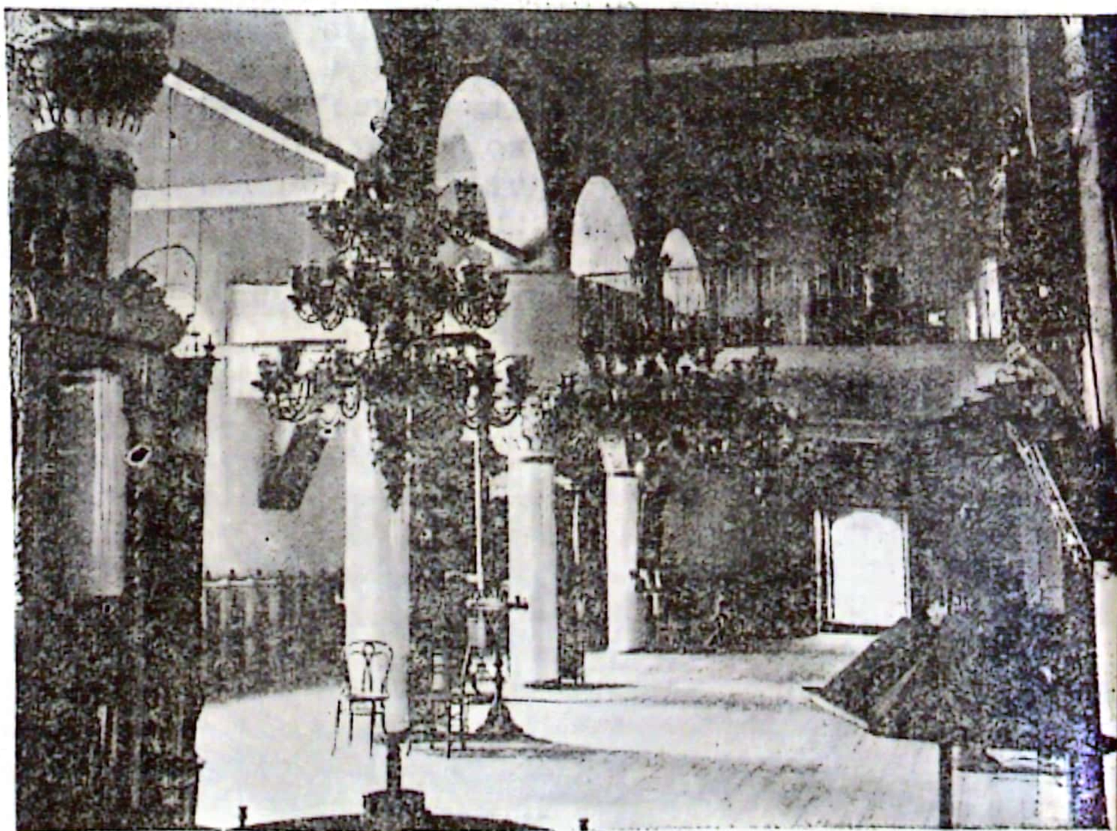
стенитѣ сѫ високи до покрива 6 м., а отвѫтре храмътъ е билъ високъ отъ върха на свода до пода 9 м. Първоначално храмътъ е билъ посланъ съ тухли и така си бѣше до 1902 г. На двете стени, южна и северна, сѫ отворени по три прозореца, съ размѣри 1·80 високи и 1 м. шир. и въ края къмъ входната врата — по единъ прозорецъ съ размѣри 1·70 на 0·80 м. Току до олтаря има две врати: северна и южна, съ размѣри 1·70 м. в. и 0·80 м. широки. Рамкитѣ на всички врати сѫ изработени красиво отъ твърдъ дѣланъ камъкъ. Притворътъ и следъ освобождението бѣше откритъ, подпрѣнъ на дебели дѫбови греди. Върху тия греди надъ долния притворъ е направенъ отначало притвора на „женската черква", който е широкъ колкото църквата, а издаденъ навънъ 6·90 м. Изкачването отвънъ за въ притвора на „женската черква" става съ 9 стѫпала, високи по 20 см., широки по 30 см. и дълги 1·75 м. и всѣко стѫпало е направено отъ цѣло дѫбово дърво. Отъ храма се отива въ женското отдѣление по специална стълба. Подътъ на горната артика е посланъ съ широки и дебели дѫбови дъски, ковани съ широкоглави черни гвоздеи.

Таванътъ на горния притворъ. Правенъ отъ Уста Тодоръ.

Таванътъ на тази артика е красивъ, съ диаметъръ 6½ м. Снимка отъ този таванъ даваме тукъ. Сѫщо красивъ таванъ е направенъ и въ храма подъ „женската черква". „Женската черква" първоначално бѣше вдадена въ срѣдата

назадъ, съ издадени странични коридори напредъ. Цѣлата „женска черква" откъмъ храма била предѣлена съ не високи решетки отъ кръстосани дъсчени парчета*) Сега „женската черква" е разширена въ срѣдата, махнати сѫ решеткитѣ и приспособена за хоръ. Олтарьтъ е широкъ 3·15 м., а отъ дверитѣ до дъното на издадената часть — — 5·75 м. Има и красивъ амвонъ, дигнатъ съ стълба високо на третия северенъ стълбъ. Църквата, изобщо, прилича на корабъ съ три дълги свода, подпрени съ две успоредни редици колони — по 6 въ редица. Колонитѣ сѫ

*) Красивитѣ тавани на църквата, вратитѣ и една часть отъ темплото на олтаря сѫ били направени къмъ 1842 год. отъ Уста Тодоръ Карахристовъ, клуцохорчанинъ. До тогава черквата не е била доправена. Той е билъ въ Влашко, заедно съ избѣгалитѣ сливенци. На прозорцитѣ ѝ, вмѣсто стъкла, е имало опънати дебели платна. Дѣдо Тодоръ, като майсторъ дограмаджия, билъ е поканенъ да направи черковнитѣ прозорци, таванитѣ въ притвора на женската черква и подъ нея и темплото на олтаря. Твърди се съ положителность, че той пръвъ пѫть е доставилъ стъкла за сливенскитѣ постройки. Сѫщият Уста Тодоръ е строилъ много църкви въ Ромѫния. Той е строилъ първата сукнена фабрика въ Сливенъ на Добри Желѣзковъ. Въ негова честь комитетътъ, който празднува стогодишнината на текстилната индустрия, въздигна паметна плоча на родната му кѫща. Погребанъ е въ черковния дворъ, близо до бившата северна врата. Неговъ внукъ е г. Архитектъ Г. Козаровъ.

красиви и дебели, обли, завършващи горе съ красиви капители и до горната часть на капителитѣ сж високи 5·25 м. Отъ капителитѣ до началото на сводоветѣ сж извити междустълбни сводове съ височина 2·10 м. Отъ тамъ нагоре сводоветѣ иматъ радиусъ 1·65 м.

Презъ 1885 г. църквата е претърпѣла голѣмъ ремонтъ, като стариятъ иконостасъ на олтаря е билъ замѣненъ съ новъ и старитѣ икони — съ нови. Притворътъ (артиката), който бѣше откритъ на стълбове, около връстъ, се загради съ много прозорци. Втори ремонтъ е направенъ презъ 1902 г. Всички голѣми прозорци сж разширени и направени съ сводове, както и тия на задната часть на олтаря, като сж уголѣмени съ по 45 см. въ височината и около 30 см. въ ширината. Старитѣ имъ плетени желѣза сж замѣнени съ прави желѣзни пржчки. Женското отдѣление е разширено въ срѣдната часть, като е приспособено за църковенъ хоръ. Тухлениятъ подъ е замѣненъ съ хубавъ дъсченъ, като църквата е задигната около 15 см. Вториятъ ремонтъ е забелѣзанъ съ надписа, който е сложенъ вжтре, надъ вратата горе въ женското отдѣление, който надписъ гласи: Храмъ Св. Николая, въздигнатъ въ 1834 година отъ пожертвованията на снорияшитѣ при спитропитѣ: Даскалъ Еню, Хаджи Гендо и др. Въ 1902 г. посланъ съ дървенъ подъ, разшириха се прозорцитѣ и вапса съ небесенъ цвѣтъ при настоятелството отъ съставъ: Председатель свещеникъ Нестеръ (Нено) Николовъ, Н. М. Бушевъ, Д. Поповъ, С. Ненчевъ и Н. Р. Бакърджиевъ".

При храма има „Православно християнско братство „Св Николай". Това братство взема похвалната инициатива презъ пролѣтьта на настоящата година и издигна предъ Св. Олтаръ красива площадка съ парапети. За цельта братството иждеви всичкитѣ свои срѣдства, събирани стотинка по стотинка на сума около 10,000 лв. За циментовата постановка на площадката то се обърна къмъ видния отъ Клуцохоръ богаташъ въ София г. Инженеръ Г. Атанасовъ (Кунковъ), който подари 30 торби циментъ. Съ този ремонтъ братството записа своята християнска обичь къмъ храма.

Живопись и уредба

Живописьта въ храма „Св. Никола", изобщо взета, се движи и развива отъ XVIII вѣкъ и до днешно време. Болшинството отъ иконитѣ сж подновени, но основата имъ е турена все около времето на строежа.

„Св. Николай чудотворецъ" 1222 г.

За забелѣзване е една историческа икона, която има и своето чудотворно въздействие върху съществуванието на този храмъ. Иконата е „Св. Николай Чудотворецъ", поставена е предъ петия юженъ стълбъ и е съ размѣри 75 с. м. висока и 50 с. м. широка. Тази икона има и своето историческо значение, и своята история. На долната й страна личи следниятъ надписъ: **Первом ріссованна сія ікона в 1222 лѣто го маія в 5 день послѣ в лѣто 1855 изново рісованна в янболь от александра зографа.**

Както се вижда отъ този надписъ, иконата „Св. Николай Чудотворецъ" е рисувана по времето на българския царь Ив. Асѣнь II, синъ на Асѣна I. Известно е, че Ив. Асѣнь II създаде мънастиритѣ около Сливенъ. И на тѣзи мънастири той е правилъ голѣми дарения, а на егумени и калугери е отдавалъ голѣми почести. За този случай Раковски прави следнята извадка отъ единъ старъ ржкописъ — „Зборника": „Иоаннъ Асѣнь царь великий и благочестивий, синъ стараго Асѣнѣ царѣ, иже многа любовь имѣя въ Богу, прослави болгарское царство паче всѣхъ царей блъгарскихъ бившіихъ прежде его, иже монастиря създа и украсивъ велми златомъ и бисеромъ и каменіемъ многоцѣннимъ и вься святия и божествения церкви многими дарми одаривъ и свобода члена на нимъ обьіавивъ и вьсѣхъ священический чинъ архіереа, іереа и діакони и многими чьстми почтивъ паче же и възискавъ съ многимь желаніемъ обновивъ патриаршество бльгарскаго царства, Тѣмже убо обновленіе сице би . . ." (О. Асѣню Перовому стр. 54).

Сим. Табаковъ твърди по предание, че „тази икона е била подарена отъ единъ български царь, но неизвестно на коя черква или мънастиръ. Навѣрно тя се е намирала въ срутения мънастиръ на западъ отъ черквата Св. Никола върху тъй наречения кешишликъ, дето е била намѣрена отъ сливенци и въ нейна честь й построяватъ черква близо до развалинитѣ на стария мънастиръ. Впрочемъ, това е само предположение". (Ист. Сл. Томъ II стр. 401). Тукъ г. Табаковъ не е точенъ. Преданието носи, че иконата е намѣрена точно на мѣстото на черквата, дето е билъ и мънастиря Св. Богородица. И понеже е намѣрена първомъ тази икона, която сж видѣли, че е царски даръ и сж счели за откровение, нарекли сж и храма на нейно име „Св. Николай", още преди 400 години, като къмъ това се е явилъ и богатия даритель, който е далъ срѣдствата да се построи тогава църква и който сжщо се е казвалъ Никола.

Презъ 1850 год. църквата е била обирана отъ турци. Много отъ задигнатитѣ сребърни прибори сж били намѣрени въ дома на Али Ефенди въ Сливенъ, когато П. Хитовъ и другаритѣ му сж го обрали презъ 1859 год. Иконата „Св. Богородица" е била захвърлена на улицата, а тази на „Св. Никола" се е намѣрила долу при „Табацитѣ", дето деца сж си играели съ нея. Отъ тази кражба и игра иконата е била поразвалена и дадена на зографа Александъръ да я поправи презъ 1855 год. Не била волята Божия да се изгуби тая икона.

Иконостасъ и икони. Иконостасътъ е преправенъ презъ 1885 г. и направенъ по-високъ. Дверитѣ сж широки 1 м. и високи 2·65 м. изработени резба. Иконитѣ сж цѣлъ ръстъ съ размѣри 1·40/0·80 м. **Южно:** 1. Исусъ Христосъ „за памятъ на покойний х. Петъръ бояджи Добревъ подарявать наследницитѣ му 1885 г. месецъ май, 6“ 2). Св. Иоанъ Предтеча. 3). Св. Три Светители. 4). Южна врата съ Архангелъ Михаилъ. 5). Св. Харалампий. **Северно:** 1). Св. Богородица. „За намятъ на покойната х. Мария х. П. Бояджиева подарявать наследницитѣ й 1885 г. м. маія 6. 2). Св Николай, храмовата икона, чиято снимка дадохме при житието. 3). Съборъ Архангеловъ, рисувана отъ Христо Макриевъ, иконописецъ отъ Д. Макриево. 4). Северна врата съ И. Хр., носящъ заблудената овца. 5) Св. Св. Ап. Петъръ и Павелъ. На втория редъ има 29 малки икони изъ живота на Христа. Надъ дверитѣ е поставена триипостасна икона, като тритѣ лица на Бога се виждатъ отъ три страни: срѣдата, югъ и северъ.

На южния зидъ до олтаря е „Св. Трифонъ“, съ надписъ: „Изобрази ся святый образъ святаго Трифона сасъ помоща на благословѣнія еснавъ бахчеванджийски 1846“ и съ грѫцки текстъ върху държащия отъ святията листъ (1·05/0·65 м.)

На северния зидъ до олтаря е „Св. Ап. Андрея“, съ надписъ: „Приложи рефетъ*) абаджийски 1836“, съ славянски обяснения въ малкитѣ жглови изображения. (1·05/0·65 м.)

Надъ 12-тѣ голѣми колони, подпиращи църквата въ две успоредни редици, сж изобразени главнитѣ стълбове на Християнството, а именно, надъ южнитѣ колони: Ап. Павелъ, Еванг. Иоанъ, Еванг. Лука, Ап. Андрей, Ап. Вартоломей и Ап. Тома. Надъ севернитѣ колони: Ап. Петъръ, Ев. Матей, Ев. Марко, Ап. Яковъ, Ап. Симеонъ, Ап. Филипъ, всички въ ръстъ два метра.

Първитѣ два стълба (сев. и южно) се криятъ въ олтаря. По южнитѣ стълбове сж поставени иконитѣ: II стълбъ „Св. Тома“, съ надписъ по грѫцки: „Направена икона и подарена отъ дюлгеритѣ“ 1836 г. (0·78/0·50 м.).

Владишки тронъ. Изработенъ рѣзба. Икона Ис. Хр. на престолъ, съ надписъ по български: „Ктиторъ Чобанъ Никола Минчувъ синъ Анадолията. 1838 м-цъ септемврія 17 денъ“ и въ дѣсно: „1838 изугравъ Цоню Кънчувъ Даскалувъ отъ Трявна“. (1·12/0·73 м.)

III ст. „Разпятие Христово“, рисувалъ Ат. Кавръковъ 1912 год.

IV ст. „Моление о чашѣ“. „Подарява Мар. Юрданова и чадо Златанка — Сливенъ 1 апр. 1906 г.“, въ голѣма красива резбарска рамка. Рисув. П. Димчевъ (1·10/0·75 м.)

*) Рефетъ значи еснафъ, работно съсловие.

V ст. Историческата картина „Св. Николай“, за която говорихме по-горе.

VI. ст. „Св. Богородица“, държаща въ лѣвата ржка младенеца Христосъ. „Ноемврій 30 1831 г. Рука Иоаникія отъ Трявна“ 1·05/0·70 м.). Тази е била крадената и захвърлена на улицата икона.

Северни стълбове: II ст. „Образъ светаго Великомученика Георгия победоносецъ и чудотворецъ“. Отдолу: „Минко Паскалювъ отъ Карасанлій 1856 февруарий 20“ (0·95/070 м.).

III ст. Св. Муч. Трифонъ „Подаракъ отъ градинарското сасловие 1920 г.“ (1·05/0·55 м.) — „Ат. Н. Кавръковъ иконопис. — Сливенъ“.

IV. ст. „Св. Богородица“, държаща отпреде си младенеца. „Подарена отъ семейството Щилияна и Никола Ив. Кехайози 8 февр. 1920 г.“ въ хубава резба рамка (1·05/075 м.) А. Н. Кавржковъ иконоп. -- Сливенъ.

V ст. „Св. Мина“ „1854 лѣто февр. 8 иждиве г. Андрея Гергиовъ х. Продановъ. Надписитѣ по малкитѣ жглови изображения сж на гръцки. Отдолу: „Рука Александра отъ Ямболъ“. (1/0 77 м.).

VI. ст. „Св. Спирдонъ“ (името на гръцки) „Сія икона ся изографиса въ лѣто 1855 с иждивението на честнитѣ кундураджии“. „Рукою же Александра зографа отъ Ямболъ“. (1/0·70 м.).

На южната стена: 1). „Единъ Богъ въ святой Троицѣ“. сжщата, каквато е въ „Св. Димитъръ“, рисув. къмъ 1865 г. 2). „Св. Царь Борисъ“ — нова. 3) „Св. Богородица“ нова, книжна, подарена съ рамка и стъкло отъ Д. С. Таракчиевъ 1. V. 1919 год.

Северна стена: 1) Сърменошита плащеница отъ 1842 г. съ гръцки слова, (1·40/1 м.). 2). „Матеръ Божия“ 1883 г. мартъ 16 (0·80/0 50 м.). 3. „Образъ святаго славнаго пророка Илия“ 1871 г. окт. 23. Написани сж имената на 37 души, които сж биле непременно всичкитѣ кожухари въ Сливенъ и завършва съ възгласа: „Помяни пророче раби своя въ день судний предъ Господа нашего Исуса Христа“ (1·15/80 м.).
Хоругвитѣ сж откъмъ 1903 год.

Две сребърни слънца съ диаметъръ 32 см., и единъ сребъренъ при тѣхъ кръстъ, подарени отъ наследницитѣ на х. П. Д. Б. (вѣроятно П. Д. Бояджиевъ) презъ 1878 год.
На срѣдния сводъ, между II и III стълбове, е нарисуванъ въ голѣмъ видъ Саваотъ Вседержитель съ сонмъ ангели.

Въ олтаря: въ дъното на свода „Св. Богородица Ширмая небесъ“. На задния прозорецъ — нова икона „Моленіе о чашѣ“. Дарохранилницата е нова, металическа и красива,

задъ нея метадически златожълтъ голѣмъ и тежъкъ седмокандиленъ свещникъ.

Горе — въ женското отдѣление, е възправена на южния стълбъ иконата Христосъ, носящъ заблудената овца. Тази икона е отрѣзка отъ северната врата на първия иконостасъ. На северния стълбъ е възправена старинна икона „Матери Божия“ откъмъ края на XVIII в., съ гръцки инициали „Матеръ Тфеу“ и „И-съ Хр-съ“. Тамъ, както и на заднитѣ рафтове на горния притворъ сж наредени множество малки икони отъ по-старо и по ново време. Повечето отъ тѣхъ сж съ гръцко влияние.

Още дарения и покупки

Черквата се е ползвала често съ дарения. Клуцохорци изъ Влашко сж пращали одежди и икони. Пребиваващитѣ въ Клуцохоръ руси презъ 1878 г. (окупацията) сж подарили кръстъ, чаша (св. Потиръ) и изящно подвързано голѣмо евангелие, които се пазятъ и до сега. Два сребърни потира, които се употрѣбяватъ до сега и единъ среб. дискъ, сж подарени отъ „Андонъ, Мария, Иванка и Златанка Юрданови 1903 г.“, „Добри и Екатерина х. П. Бояджиеви 1903 г.“, „х. Ник. х. П. Д. Бояджиевъ 1903 г.“ Разпятието съ предстоящитѣ задъ св. Престолъ, подарено отъ г-жа Мария Ив. Сапунарова, въ паметь на съпруга й Ив. Сапунаровъ, закланъ въ Одринъ 1914 год., при реокупацията. Перинченъ малъкъ тежъкъ полиелей въ женското отдѣление, подаренъ отъ Ив. Даскаловъ и Т. Цоневъ 1929 г.

Презъ годината 1906 черквата е откупила на свои срѣдства три голѣми месингови—жълти полиелеи, седмосвѣщника задъ св. Престолъ, саркофагъ (гробница) красиво изработенъ и върху него сърменошита плащеница. Гробницата работена въ Сливенъ, а плащеницата отъ художника Васнецовъ въ Русия. Голѣмитѣ месингови полиелеи сж купени отъ Русия. За тия покупки тогава сж похарчени около 6000 ле. златни.

Обири.

Освенъ посочения по-горе обиръ отъ турци презъ 1850 г., църквата е обирана и презъ 1902 г. отъ неизвестни крадци. Окраденитѣ св. потиръ и др. сребърни принадлежности се намѣраха едва презъ 1932 г. заровени въ ямболскитѣ лозя и смачкани се предадоха на църквата. Крадцитѣ не сж открити.

Ролята на църквата като жива единица

За вжтрешния животъ на църквата не сж били достатъчни редовнитѣ служби, молението и пѣснопѣнието не е било достатъчно за нея и въздигането на enoриашитѣ въ духа на благочестието. Това се считало за обикновенна, наложителна и неотменна роля. Отъ дълги години тя е разширявала своята задача и върху общата просвѣта, върху частния животъ на енориашитѣ, върху развоя на политическитѣ въпроси, върху борбата съ гърцизма, върху народнитѣ борби за свободата на България и върху материалнитѣ нужди на пасомитѣ. Въ църквата е вѣялъ не само духътъ на старитѣ наши царе и духовници, мирисътъ на чийто стжпки се усеща и до днесъ; но тя е дишала и съ бунтовната душа на народа, като е имала и единъ успореденъ учитель въ лицето на вѣчнитѣ младежи мятежници, просвѣтители и учители отъ задрѣчната въ града ни църква „Св. Димитъръ". Въ 1858 г. Клуцохорци, редомъ съ сливенци, отказватъ да се чете въ черквата апостола и евангилието по гръцки; *) презъ 1859 г. сж одобрили изгонването на гръцкия владика Кирилъ отъ църквата „Св. Димитъръ" и сж отказали сжщо, плащането владишината по 4 гроша на вѣнчило. Еднакво сж участвували и въ митинга противъ заточението на нашитѣ владици на 23 I. 1872 г., който многохиляденъ митингъ е станалъ въ двора на Сливенската църква.

Освенъ даннитѣ, които приведохме въ юбилейната книга на църквата Св. Димитъръ за съвмѣстна дейность на църковни и училищни н-ва и че църквата е кърмила училищата, което е еднакво за Клуцохоръ и Сливенъ, ние привеждаме и следнята покана отъ 3 апр. 1873 год.

Къмъ Достопочитаемата Община
и
Чѣрковно Надстоятелство
Въ Клутухоръ

Понеже годината на Общината се сключи и примина и защото трѣба да се приглѣдатъ общенските смѣтка и да ся определатъ нови члѣновѣ на мѣсто онія които са испжлнели спорѣдъ уставжтъ по двѣ години. За това умолявати са да призовети отъ всичките въ Клуцухоръ махали по трима почтенни граждани кои да опълномощите писменно, за да присъстоватъ на (4) того на общината за да ся състави общо събраніе, които ще да иматъ грижята за да пригледатъ общенските смѣтки и да ся одбиратъ нови общински члѣновѣ. Освѣнъ това, понеже въ общенскіи устжвъ, казва че всякога отъ Клуцухоръ трѣба да има (3) души члѣновѣ отъ Клуцухоръ, а понеже единіятъ отъ Вашите члѣновѣ а именно г-нъ Тодоръ А Пенковъ скліочва двѣтиси

*) Когато голѣмия богаташъ х. Гендо се противопоставилъ, клуцохорци го изпждили отъ църквата, макаръ че билъ далъ 22,000 гроша за направата й.

години, затова ще благоволите да избирѣте единъ способенъ чювѣкъ когото видити задобрѣ, за когото ще снадбите общината съ едно подписанно отъ васъ писмо съ което да познавами избраното ви лице за общинскій члѣнъ.

Сливенъ 3 апрія 1873

Българска Черковна Община.

Училищата и църквата. Въ живота на клуцохорскитѣ училища църквата Св. Никола е земала изключително участие. Клуцохорскитѣ училища сж били нейно дѣло и живота имъ неинъ животъ. Срещу притвора на църквата, на гърба на дворовете на Арнаудови и Консуловъ, до следъ освобождението имаше дългъ старъ навесъ - сайвантъ, обкржженъ съ дъски за сѣдане*). Преди построяването на новото взаимно училище (1830 г.), изгорено отъ турцитѣ на 31. XII. 1877 г., този сайвантъ е билъ на малки стаички (килии) въ които сж се учили децата преди направата на сегашната църква. Тамъ е било килийното училище. Училището е било винаги спжтникъ на църквата и църквата неговъ творецъ.

Огварянето на първото общо училище, вънъ отъ килийното, отъ хаджи Илия, бащата на С. Доброплодни, и жена му хаджи Трандафила въ Клуцохоръ, е станало презъ 1805 г. Това училище стои още и е запазено. То е било една крачка напредъ отъ килийното. Обаче, въ това време сж наводнили и гръцкитѣ училища въ града Когато славата на гръцкото училище въ града е била голѣма, клуцохорци построяватъ голѣмо двуетажно взаимно училище въ черковния дворъ (1830 г.). За издръжката на това училище сж харчени отъ черквата много срѣдства. То е било и детско и класно. Близо до него е имало друго -- девическо училище. Взаимното училище е изгорѣно отъ турцитѣ, както поменахме по-горе. Черковната община не е преставала да плаща пари за учители и за издръжка и следъ освобождението. Ние намираме въ кондиката чакъ до 1895 г. да сж давали отъ черковнитѣ срѣдства пари за училищата въ града. Следъ освобождението презъ 1879 и 1880 г. черквата дава своето дворно мѣсто, дето бѣха гробищата и се постройва „новото" двуетажно клуцхорско училище съ два обширни салона и 8 голѣми класни стаи. Презъ 1880 г. отъ единъ бюджетъ отъ 258,312 гроша, черквата дава 175,313 гроша за направа на училището, като е земала заемъ 145,439 гр., отъ които 100,000 гроша отъ Гимнастическото благотворително дружество и 45,439 гр. отъ разни лица. Следъ освобождението метохътъ служеше за учили-

*) Стари хора сж разправяли, че на тѣзи седалищни дъски всѣка година на Великдень, следъ църковенъ отпусъ, сж насѣдвали най-старитѣ хора. На тѣхъ църквата подарявала по едно яйце, а богомолцитѣ се изреждали да имъ цѣлуватъ ржка.

ще, а дюкянитѣ на югоизтокъ отъ църквата служеха за забавачница, а по сетне за училище. Сега сж съборени.

На черковната градина въ Клуцохоръ е построено училището „Антонъ Ивановъ". Сжщо тъй на черковно мѣсто е построено и училището „Хаджи Димитъръ". *)

Благотворителностьта винаги е бивала застжпвана. Всѣка година срещу Коледа е давано на бедни семейства свинско месо, брашно и пари, а срещу Великдень — пастарма. Много пжти сж давани помощи въ пари, като тия: „Подарокъ за калугерина отъ Дияръ Бекиръ — 20 гр.; на дервишина отъ Бейрутъ — 20 гр." Сжщо и на беднитѣ.

Въ кржга на благотворителностьта влиза и направата и издръжката на моста между Сливенъ и Клуцохоръ. Наричаше се „Клуцохорския мостъ". Черквата го е построила и има чести записвания за подържането му. „За моста на Стуянъ за камани зе пари гр. 32." „Зефа три рубета 48 гр. и пр." отъ 1859 год. и др.

Редовно срещу Коледа и Великдень, когато трѣбвало да се става рано за черква, плащано е на пазвантитѣ да хлопатъ вратитѣ наредъ и събуждатъ богомолцитѣ. Този обичай е билъ подържанъ редовно до освобождението.

Спеститель. Отъ воденитѣ въ разнитѣ кондики смѣтки съвсемъ ясно е, че черквата е била и спестовенъ институтъ. Мнозина снорияши сж си влагали паритѣ на хранение въ църковната каса много пжти срещу нѣкакъвъ документъ, но и много пжти безъ документъ, само възъ основа записването. Срещу влоговетѣ църквата е плащала лихви. Но тя е давала и подъ лихва пари. Не отъ желанието да бжде лихвоимственъ институтъ, но защото оставатъ излишни пари въ касата. Тя е плащала лихви и на ония пари, които при нужда е употрѣбявала за свои цели. „Дету приемами сась лифа пари 1860 октв. 26 утъ х. жилехчювата систра гр. 1200. утъ борувуту сирачи 1860 мартъ 1 гр. 10,000. утъ иванувуту дръндаря сирачи утъ тина 1860 ноемврия 20 приемами на чегъ лихва 15 на % гр. 612" и пр.

Сждебна роля. Повечето отъ споровет҄ѣ между снорияшитѣ сж разглеждани отъ черковнитѣ н-ва. Сждътъ е билъ окончателенъ. За услугата се е плащала неопредѣлена сума, което личи отъ много записвания. Помиренията между свои или чужди хора сж извършвани въ църквата. Тамъ сж ставали и „связателнитѣ писма" — договоритѣ. Ето едно:

---

*) Гробищата, дето е учил. „Х. Димитъръ", сж били собственость на църквата. Когато сж дошлируситѣ, тя ги е дала за руски гробища, като е купила за 985 гр. земя отъ турчина Караюмероолу и за ограждането имъ е дала 2,768 гроша. Градината пъкъ, дето е построено учил. „Антонъ Ивановъ", църквата го е дала презъ 1925 г. срещу едно освобождение отъ водно право и сметъ парасж на църквата за 5 години.

Помирително Писмо

папазъ махлеси

Азъ отдолуподписаній отъ бащиното си наследіе щото беши осталу помирихми ся съ систрами ивана ненува какъ нема дадири нищу отъ мѣня нито ази отъ нея отъ наследіето нищу то затова кжщата въ папазъ махдѣси поѣхъ ази и щото ми ся падна даи поврыщжтъ повърнахъ и щото и ся падаши затова давамъ това помирително писмо прѣдъ Долупотписанитѣ лица какъ немамъ дадира ази отъ систраси нищо тжй и тя отъ мѣнъ.

Папазъ м. 1865 Апр. 28-й.

Помѣрѣнъ іодобренъ Никола Ненувъ.

Св. Св. Св. Св. Св.

Георги х. Гергиовъ Алекси х. Христодорувъ.

Помирителното е подписано и съхранено въ църквата.

Въ революционното дѣло църквата е взела живо участие. Тя е покровителствувала своитѣ пасоми и ги е запазвала отъ напасть, когато сж бивали насилвани за нѣщо отъ властьта. Въ черквата се съхранява копието, отъ едно оплакване до управляющия Везиръ на Одринското правосждно управление. Презъ 1871 г. се е обрала пощата. Сливенскиятъ управитель Дервишъ бей арестува мнозина и ги кара да подпишатъ, че до нѣколко дни ще изловятъ „разбойницитѣ, които нападнали и съблѣкли царската поща", въ противенъ случай или да заплатятъ паритѣ. що сж ограбени, или ще отидатъ подъ арестъ. Оплакването излага невъзможностьта гражданитѣ да търсятъ разбойници и се обещаватъ съ чадата си да се молятъ за неговата „права сждба". И много други случаи се носятъ въ преданието.

Мирянски и духовенъ сждъ надъ духовници. Въ документитѣ на църквата въ Клуцохоръ се намери едно особно проявление: Духовникъ се подиграва на своя събратъ въ олтаря и миранитѣ вкупѣ и другитѣ духовници го аргосват за три месеца. Ето и самото.

Извѣржено Писмо:

Споредъ виденото отъ долоподписанитѣ членове и граждани Клуцохорци. решение заради противозаконното постжпваніе на Попъ Никола въ олтарятъ дето ся провикналъ съ подигравка на попъ Александрія и защото туй диво и противно извършваніе напрѣдъ вѣржтж ни, не можи да се претжрпи отъ никого отъ насъ. Затова ся извързва отъ свѣщенството си отъ днесь до три мѣсяцы и подиръ определенното това время да влезе пакъ. това като го рѣшихме за примѣръ и на другите свѣщеницы. следвами да ся подпишеме.

На 9 априлъ (1)868 Клуцухоръ.

Тодоръ х. Ивановi, Коста Господиновъ, х. Василъ х. Юрдановъ, Тодоръ Пенковъ, Дим. Димитровъ, Стеф. Георгіувъ, Димитъръ х. Петровъ и др. още 12 подписи.

Клуцухорски Граждани

Икономъ попъ Юрданъ, Отецъ Тодоръ книгохранителъ, попъ Стаму, попъ Янку.

Народътъ не търси по-горни инстанции, владици да сѫдятъ. Самъ сѫди и на сѫда му се подчиняватъ. Народътъ аргосва, отстранява такъвъ свещеникъ за 3 месеци. Какво самообладание и какво справедливо решение!

Метоси. Какви и колко метоси е притежавала църквата Св. Никола, не се знае точно. Мнозина помнятъ и знаятъ мотоха дето е сега кѫщата на Тодоръ Д. Бояджиевъ, който откупи това мѣсто отъ църквата. Този метохъ следъ освобождението служеше за училище. Не се знае кога е правенъ. Документа, който притежаваме отъ 1857 год. отъ „Св. Гора", изглежда, че последенъ таксидиотъ въ Клуцохоръ е билъ калугерецъ Никаноръ и че той последенъ ще да е живѣлъ тамъ. Отъ „Св. Гора" изпращатъ Иеромонаха Веніамина въ Сливенъ, но само да прибере мощитѣ на отца Никанора, да вземе или обърне въ пари оставеното отъ него състояние и да се върне пакъ. Писмото е адресирано така: „Благороднѣйшіи и Христолюбивѣйшіи Господіе: Иванчо Сѫбеолу, Георги Дичовъ, Теодоръ Добровъ, Василіе Вълковъ и прочіи Старѣйшини Богохранимаго Критохора, Милостивѣйшіи наши Благодѣтели Христосъ Воскресе!", а завършва така: „Усердніи Ваши Богомолцы Священнія Общежителыя Обители Зографскія Игуменъ Антимъ съ братіею". Носи печата на зографския мънастиръ „Св. Георги".

Преди направата на църквата, презъ 1825 г, е имело и другъ метохъ, но кой и кѫде е билъ той — не може да се долови. Намѣри се документа, написанъ на гръцки, отъ който се само констатира, че е продаденъ метоха и че продъвачътъ Хаджи Гендо (като черковенъ представитель) е билъ удовлетворенъ съ 1650 гроша.

Презъ 1900 г. се поминала баба Хаджи Иова Маркова родена презъ 1794 г. и подарила собствения си домъ за метохъ на църквата, находящъ се задъ сегашната черковна канцелария.

Имоти.

Църквата е притежавала дюкяни, градини и гора. Гората се нарича още „Черковното" или „Черковната курия". Тази курия по документи е притежание на „селището при гр. Сливенъ, наричано Клуцохоръ" още отъ незапомнени времена, но е подъ рѫководството и управлението на църквата „Св. Никола", като юридическо лице и носи името „Черковна". Презъ м. октомврий 1871 г. е билъ назначенъ шериатски*) сѫдъ, който е отишелъ на самото мѣсто и направилъ шериатско заседание. На заседанието сѫ присѫтствували: Панайотъ Ага (сигурно Панаьотаки Поповичъ

*) Шериатски — религиозенъ.

б. н), като представитель на вакъвския управитель Иброхимъ Едхемъ-бей, мюхзюръ Махмудъ Ага и много други лица, като членове на шериатския съдъ. Тамъ сж били призовани голѣмъ брой свидетели за установяване ненарушимата цѣлость на имота, както и голѣмъ брой турци и българи, притендиращи, че владеятъ извжтре ниви гора, ливади. Сждътъ е установилъ, че имота въ своитѣ граници веецѣло принадлежащи на Клуцохоръ — на черквата. Документътъ официално е преведенъ презъ 1904 год.

Съ другъ единъ протоколъ № 10 отъ 10. VII. 1904 г. горскитѣ власти съ други лица сж очертали за последенъ пжть тия граници и че „Черковната курия" е 7020 декара земя.

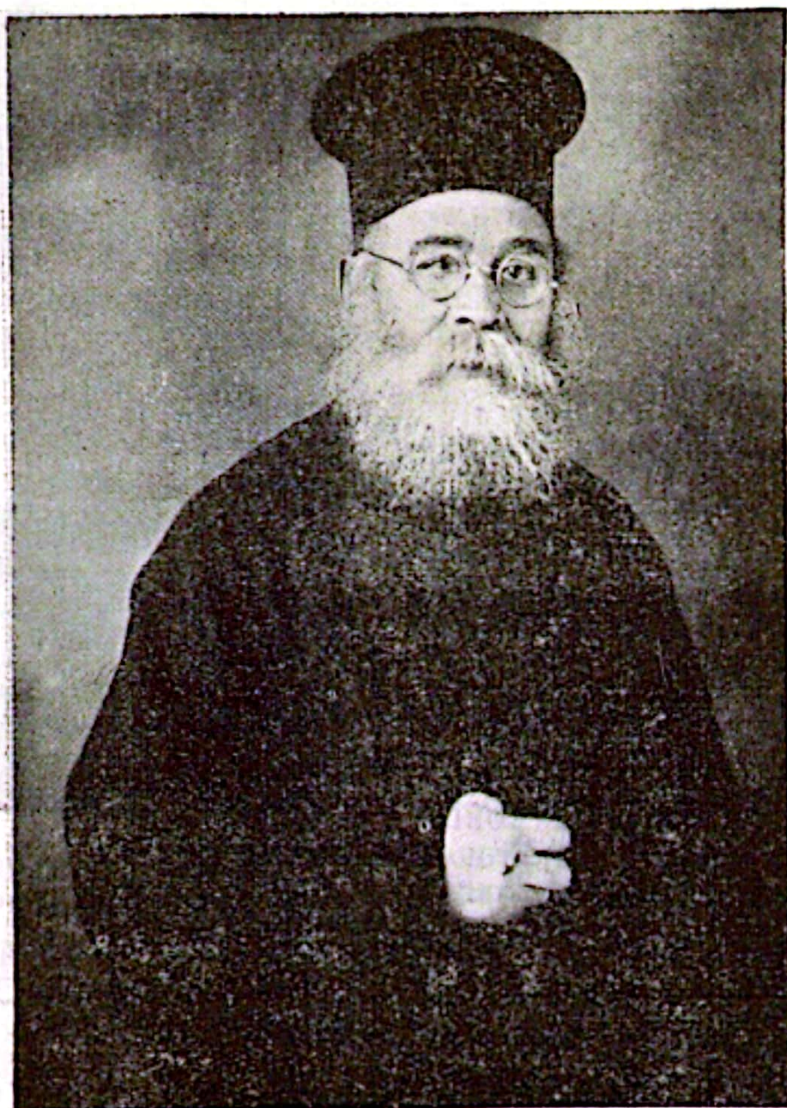
Съ прискърбие можемъ публично да констатираме, че този ценен имотъ, който би могълъ да бжде отъ голѣма полза за черквата и за бедното клуцхорско население, немилостиво се разхищава отъ самитѣ граждани. Липсва имъ съзнание за единъ обществень имотъ, който трѣбва да пазятъ повече отъ своето. Никакви глоби не сж били въ състояние да спратъ нарушителитѣ, защото никакви глоби не сж събирани отъ констатиранитѣ нарушения. Всички съставени актове, по решение на правителството, до 27. VIII. 931 г., сж оничтожени. Всичкия годенъ дървенъ материалъ се ограбва. За църквата остава негодното. Отъ една статистика, направена за последнитѣ 10 години, този имотъ е далъ единъ значителенъ дефицитъ отъ около 160,000 лв. за черковната каса. Сега, обаче, сж взети поцелесъобразни мѣрки и презъ изтеклитѣ месеци на тази година прихода вече надвишава разхода. Една трета отъ прихода отива за данъци, половината за стража и пакъ мжчно може да се упази и направи доходенъ имота.

Преди освобождението църквата се е ползвала отъ наемитѣ на 22 свои дюкяни, една градина, мерата въ черковната курия, хизбитѣ на училищата и метоха. Но, следъ освобождението, когато се прекараха уличнитѣ регулации, много отъ дюкянитѣ бѣха оничтожени, училищата бѣха изгорени отъ турцитѣ, метоха се продаде. Сега черквата притежава 5 дюкяна и гората — „Черковната курия".

Бюджетитѣ на църквата сж вървѣли винаги съобразно времето. Отъ кондикитѣ констатираме отъ 1874 г. до 1893 г. отъ 100 до 280,000 гроша годишно. Отъ тогава сж обърнати въ левове. Преди войнитѣ сж се движили отъ 5 до 25,000 лв., а сега, за текущата фин. година, е 384,400 лв. Бюджетитѣ сж винаги добре ревизирани. Преди освободителното време имаме случай, когато ревизията е извършена отъ 8 души видни граждани отъ църквата „Св. Димитъръ", потвърдена отъ 10 души видни клуцохорци и завѣрена отъ Митрополитъ Серафимъ.

Клиръ.

Свещеноикономъ Несторъ (Нено) Николовъ. Роденъ въ г. Сливенъ (Клуцохоръ) на 27. X. 1873 год. Свършилъ Самоковското Духовно училище презъ 1894 г. Сжщата година билъ назначенъ при Сливенскитѣ основни училища за учитель. Учителствувалъ 3 год — до 1 юлий 1897 г. На 13. VIII. 1895 е билъ ржкоположенъ въ дияконски

Свещеноикономъ Несторъ (Нено) Николовъ

чинъ отъ Левкийский Епископъ Гервасий въ църквата Св. Димитъръ — Сливенъ. Двѣтѣ години е билъ дияконъ и учитель и е служилъ при храмоветѣ Св. Димитъръ и Св. Никола. На 30. VI. е ржкоположенъ за енор. свещеникъ при храма Св. Никола, въ сжщия храмъ, отъ Митрополитъ

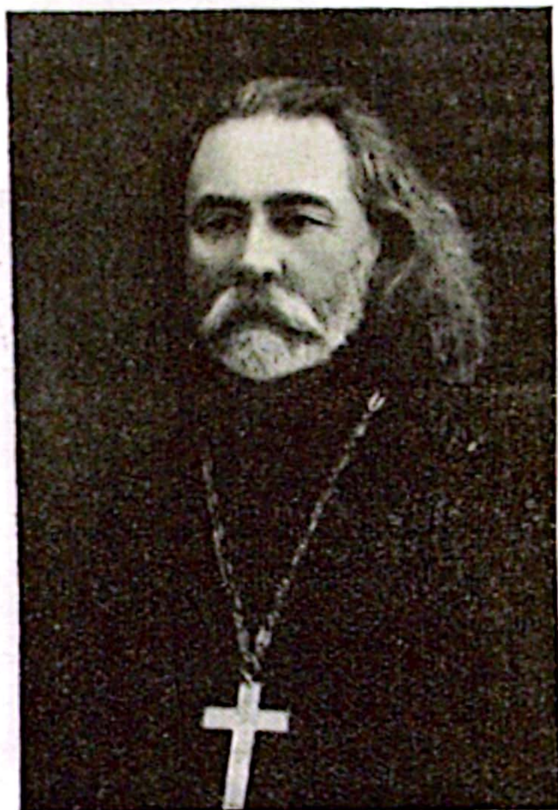
Гервасий, при който храмъ свещенодействува до сега. Билъ е редъ години председатель на църковното настоятелство. Отъ 1923 год. до сега е председатель и ръководитель на правосл. християнско братство при храма. На 19 априлъ 1918 г. е отличенъ отъ Св. Синодъ съ офикията Протоиерей, а на 8. I. 1934 г. — съ офикията свещеноикономъ. Епархийски избиратель е билъ отъ 1908 до 1911 г. и отъ 1921 г. до сега.

Свещеникъ Петъръ Атанасовъ. Роденъ на 25. V. 1862 год. въ село Коюнъ-Гявуръ, Лозенградско (Турция). Свършилъ втори прогимназиаленъ класъ въ гръцкото училище въ Лозенградъ, I бълг. класъ въ Одринъ при Орта-Капж и II прог. класъ въ Лозенградъ. Пѣвецъ и основенъ учитель въ Лозенградъ е билъ 16 години. Ржкоположенъ за енорийски свещеникъ за сжщия градъ въ г. Неврокопъ отъ покойния Неврокопски Митрополитъ Иларионъ на 21. V. 1900 г. и служилъ 13 год. при църквата Св. Троица. Дошелъ въ България 1913 год. Билъ 4 години енорийски свещеникъ въ с. Чаирлий — Сливенско и 17 години енорийски свещеникъ въ Сливенъ при храма „Св. Никола". Сега е председатель на черковното настоятелство.

Свещеникъ Петъръ Атанасовъ, предс. на черк. настоятелство.

Свещеникъ Димитрий Тимофеевъ Алимовъ. Роденъ въ Русия на 24. X. 1873 год. въ с. Селитренно, Астраханска губерния. Въ 1894 год. е свършилъ Духовна Семинария въ г. Астраханъ. Ржкоположенъ за дияконъ 1895 г., а за свещеникъ 1896 г. Билъ е свещеникъ въ селата: Харабали, Житкуръ и Срѣдне-Ахтубинско и при митрополията на Астраханския Епарх. Архиерей, дето е билъ и секретарь, както и такъвъ на Епарх. Мисионерски Ко-

Свещ. Димитрий Тимофеевъ Алимовъ

митетъ. Учитель е билъ на Астраханското женско училище по пѣние. Става инспекторъ на църковнитѣ училища въ Красноярската околия, а порано — законоучитель въ министерскитѣ и църковни училища. Билъ е и духовенъ следователь въ втория благочинически окръгъ на царевската околия и архиерейски намѣстникъ въ сѫщия окръгъ. Избѣгалъ е въ България и презъ 1921 год. идва въ Сливенъ, дето билъ назначенъ енорийски свещеникъ въ с. Чаирлий. Отъ 16. I. 1924 г. до днесъ е енорийски свещеникъ тукъ при храма Св. Никола.

Свещеникъ Димитъръ Андреевъ. Роденъ въ г. Сливенъ (Клуцохоръ) на 23. I. 1881 г. Свършилъ Самоковското Богословско училище презъ 1902 г. Учителствувалъ въ Ямболско три години. Ржкоположенъ за дяконъ въ църквата Св. Никола на 28. VIII. 1905 г. отъ Митрополитъ Гервасий, а за свещеникъ при сжщата църква | на 22. I. 1906 г. На 1. X. 911 г. подалъ оставка и заминалъ за Русия, дето следвалъ и завършилъ Духовна Академия. Сега енорийски свещеникъ въ г. Варна.

Черковни настоятели:

Коста Д. Червеновъ

Коста Д. Червеновъ. Роденъ въ гр. Сливенъ презъ 1886 год. Свършилъ е IV класъ. Презъ 1903 год. е постжпилъ сарачъ, който занаятъ е усвоилъ добре и отъ 1911 г. отваря самостоятелна своя работилница. Билъ е църковенъ настоятель при храма презъ 1930—1932 г. и за втори пжть избранъ презъ 1934. Скроменъ, но усърденъ и деятеленъ служитель на интереситѣ на църквата.

Никола Ив. Кихайовъ

Никола Ив. Кихайовъ. Роденъ презъ 1880 г. Свършилъ V кл. въ родния градъ Сливенъ, а гимназия завършилъ въ София. Свършилъ въ Княжево школата на запаснитѣ офицери презъ 1903 г. Презъ 1906 год. е билъ произведенъ въ чинъ подпоручикъ. Взелъ участие въ двѣтѣ войни и стигналъ чинъ капитанъ. Билъ черковенъ настоятель при храма 1908—912 г. и сега избранъ презъ 1934 год. Редовенъ и усърденъ служитель на интереситѣ на църквата.

Минакъ Дачевъ

Минакъ Дачевъ. Роденъ въ Сливенъ на 14. XII. 1889 год. Градинарь-земледѣлецъ, съ петокласно образование. Председатель е на дружеството на градинарското съсловие въ Сливенъ и околията. Отъ 1931 год. до сега е черковенъ настоятель и проявява голѣмъ интересъ въ черковно-стопанската область.

Панайотъ А. Кунковъ Бившъ търговецъ, съдържатель на собственъ хотелъ и кафене. Ползващъ се съ уважение между гражданитѣ. Роденъ е въ г. Сливенъ на 6 августъ 1860 год. Съ особена привързаность служи на църквата, въпрѣки своитѣ 74 години.

Стеф. К. Врахаровъ. Скроменъ работникъ изанаятчия. Добъръ християнинъ. Роденъ презъ 1880 г. въ г. Сливенъ.

Панайотъ А. Кунковъ

Свещеници - покойници:

† Протоиерей Костадинъ Вълевъ Царевъ

† Протоиерей Костадинъ Вълевъ Царевъ. Роденъ въ Сливенъ (Клуцохоръ) презъ 1830 г. Ржкоположенъ въ Цариградъ презъ 1860 г. Билъ е свещенослужитель въ околията на Сливенъ и въ г. Сливенъ при храма Св. Никола до края на февруарий 1901 год. Починалъ на 2 юлий 1906 г. Първоначалното си и класно образование е получилъ въ г. Браила — Ружния.

† Протоиерей Тодоръ х. Ивановъ, отъ Клуцохоръ, роденъ презъ 1837 г. въ г. Берязка (новий Сливенъ) при г. Плоещъ въ Ружния, образуванъ отъ преселницитѣ Сливенци въ 1830 год. Следъ 1838 г. родителитѣ му се завръщатъ въ Сливенъ. Въ родния градъ на своитѣ родители е завършилъ тогавашното класно училище. Презъ 1865 г. се женилъ, а презъ 1872 г. е билъ ржкоположенъ за свещеникъ отъ Врачанския Митрополитъ въ г. Берковица. Починалъ е на 1. VI. 1897 г. и е погребанъ въ двора на църквата Св. Никола. Надгробниятъ му мряморенъ кръстъ свидетелствува де лежатъ останкитѣ му. Свещенодействувалъ е при храма 25 години, все въ махала Попска, която го е поискала за свещеникъ.

† Протоиерей Тодоръ х. Ивановъ

† **Свещеникъ Д. Бунарджиевъ.** Роденъ въ г. Сливенъ на 27. X. 1849 г. Свършилъ е III кл. въ Сливенъ презъ 1866 г. Билъ е пѣвецъ и учитель въ г. Сливенъ отъ 1867 до 1891 г., когато е ржкоположенъ отъ Епископъ Гервасий за дияконъ на 19. II., а за свещеникъ на 18. VI. с. г. Починалъ на 1 юний 1914 г. Бѣше отличенъ черковенъ пѣвецъ.

† **Свещеникъ Петъръ К. Даскаловъ.** Роденъ въ Сливенъ (Клуцохоръ) презъ 1842 г. Свършилъ класното училище въ Русе. Отъ 1860 г. до 1875 г. е учителствувалъ въ Балчикъ и Каварна. Ржкоположенъ билъ за свещеникъ презъ 1875 г. отъ Митрополитъ Серафимъ въ Сливенъ за енор. свещеникъ при храма Св. Никола. Билъ е членъ и касиеръ при тукашния Епарх. съветъ и до последнята минута на живота си — училищенъ настоятель. Починалъ на 17. VI. 1890 г. Погребанъ до олтаря на църквата.

† **Свещеникъ Ст. Божиловъ.** Роденъ въ г. Сливенъ на 16. XI. 1874 г. Свършилъ Самоковското Духовно училище и учителствувалъ три години въ разни села. Ржкоположенъ отъ Митрополитъ Гервасий за дияконъ на 14. X. 1899 г., а на 14. XI. с. г. — за свещеникъ въ с. Ичера, Котленско. Отъ 14. XII. 904 г. става свещеникъ въ г. Котелъ. За свещенякъ при църквата Св. Никола е премѣстенъ презъ 1914 год. Починалъ на 25. XI. 1916 год. и е погребанъ северно до олтаря на храма.

† Свещеникъ Д. Бунарджиевъ

† Свещеникъ Ст. Божиловъ

† Свещеникъ Начо Икономовъ

† Свещеникъ Петъръ К. Даскаловъ

Черковни настоятелства:

Институтътъ „черковни настоятелства" е отдавнашна форма на управлението на църквитѣ. Настоятель — значи човѣкъ, който настоява върху правилния вървежъ на известно дѣло. Настоява. Отстоява. Въ предосвободителното време, въ по старитѣ кореспонденции и смѣтки, намираме не думата настоятель. а ктиторъ (епитропъ) или надстоятель. Схващали сж своето положение надъ другитѣ надъ стоятъ. Стоятъ надъ другитѣ. Въ тази малка книжка заслужава да споменемъ всички настоятели на църквата, които се знаятъ и които намѣрихме белѣзани по кондики, икони, протоколи. Тѣ сж създавали духовнитѣ и материални блага на църквата съ своето непрекъснато, макаръ и безплатно-почетно служение.

1834 г. Даскалъ Еню и Хаджи Гендо.
1838 г. Ктиторъ Чобанъ Николо Минчовъ синъ Анодалията.
1854 г. Петъръ Бояджи Добревъ и Никола х. Тодоровъ.
1857 г. Ст. С. Ивановъ (Сарживановъ и Д. Данчовъ.
1865 г. Никола Ненувъ.

1873 г. Ганчо Крайчевъ и Р. Т. Бояджиевъ.
1874 г. Петъръ Данчевъ и х. Добри Т. Бояджиевъ.
1875 г. Тодоръ А. Пенковъ, Георги Василевъ.
1876 г. Тодоръ Д. Кювлиевъ, Ст. Ив. Геновъ.
1878 г. Иванъ А. Пенковъ, Драгия Юрдановъ.
1879 г. Костадинъ Д. Балтаджиевъ и Сава Димитровъ.
1881 г. Ив. В. Хаджиевъ, Ст. Клечевъ.
1883 г. Щилиянъ Добревъ, Иванчо Атанасовъ.
1885 г. Ив. Т. Бояджиевъ, Тодоръ Николовъ и Георги Карарадевъ.
1887 г. Георги С. Узуновъ, Цоню Минчевъ и Конлю Алексиевъ.
1888 г. Минчо Н. Минчевъ, Лазаръ х. Петровъ и Петъръ Михалевъ.
1889 г. Минчо Димитровъ и Димитъръ х. Добревъ.
1890 г. Ив. С. Дачевъ, Н. Д. Бояджиевъ, Ив Зехиревъ.
1891 г. Дянко Г. Цоцковъ, Дим. М. Султановъ и Ненчо Серткостовъ.
1892 г. Вичи Ив. Папанчевъ, Юрд. Ив. Дерменджиевъ.
1893 г. Юрд. Т. Юрдановъ, Ив. Д. Златевъ и Василъ Н. Мухтаровъ.
1895 г. Зах Минчевъ, Ив. Д. Кавалджиевъ и Юрд. Стайковъ.
1897 г. Протоиер. К. Вълевъ, Хр. М. Бушевъ, Георги Ив. Кръстевъ, И. Михаиловъ.
1898 г. Свещ. Д. Бунарджиевъ. Т. Бояджиевъ, Андонъ Д. Кацаровъ, Д. Т. Мунировъ, Бѣлю Василевъ.
1901 г. Свещ. Несторъ (Нено) Николовъ, Н. Бушевъ, Дим. Поповъ, Славъ Нончевъ, Н. Р. Бакърджиевъ.
1903 г. Свещ. Н. Николовъ. Н. Бушевъ, Господинъ Сандевъ, Георги Митковъ, П. Карамболовъ, П. Еговъ.
1905 г. Свещ. Н Николовъ, Андонъ Юрдановъ, Д. Кантарджиевъ, Ил. Д Фарашевъ, К. Цоцковъ.
1907 г. Свещ. Н. Николовъ, Д. Табаковъ, Господинъ Георгиевъ, К. Н. Цоцковъ, Петъръ Фарашевъ.
1908 г. Свещ. Д Андреевъ, Ив. Атанасовъ. Людсканъ Г. Симидчиевъ, Костадинъ Балтаджиевъ.
1909 г. Свещ. Д. Андреевъ, Сим. Сл. Ненчевъ, Ник. Ив. Кихайовъ, Тодоръ Бояджиевъ, Ст. Турсунлийски, Георги Д. Бояджиевъ.
1911 г. Свещ. Н. Николовъ, К. Таласъмовъ, Славъ Недѣлчевъ, Илия Фарашевъ, Тодоръ Д. Бояджиевъ, Н. Ив. Кихайовъ.
1914 г. Свещ. Н. Николовъ, Ст. Боневъ, Илия Стояновъ, Георги Шекерджиевъ, Людсканъ Желѣзковъ, Тодоръ П. Недѣлковъ.
1915 г. Свещ. Ст. Божиловъ, Ст. Боневъ, Тод. Недѣлковъ, Л. Желѣзковъ.
1920 г. Свещ. Н. Николовъ, Ст. Таушановъ, Т. Н. Казан-

лъклиевъ, П. Пастармаджиевъ, Коста Д. Кючуковъ, Ив. Петковъ.

1922 г. Свещ П. Атанасовъ, Юрд. Русевъ, К. Таласъмови, Стоянъ Демиревъ, Ник. Оховъ, Стоянъ П. Кутуловъ.

1925 г. Свещ. П. Атанасовъ, Пан. Кунковъ, Мих. Съмналиевъ, Георги Митковъ, Ст. Демиревъ, Минчо Кутуловъ

1926 г. Свещ. П. Атанасовъ, П. Кунковъ, Пею Марковъ, Ник. Маринкевъ, Юрд. Бозуковъ, М Кутуловъ.

1928 г. Свещ. П. Атанасовъ, Ив. Милевъ, Тодоръ Д. Бояджиевъ, Минчо Кутуловъ, Ст. Г. Бояджиевъ, П. Марковъ.

1930 г. Свещ П. Атанасовъ, Минакъ Дачевъ, Славъ П. Вишевъ, Коста Д. Червеновъ, Герги Ю. Грънчаровъ.

1932 г. Свещ п. Атанасовъ, Анд. Хрусановъ, Ив. Петковъ, Пан. П. Карагьозовъ. Вичо Д. Дуплевъ, Н. Ив. Кихайовъ.

1934 г. Свещ. п Атанасовъ, Пан. Кунковъ. М. Дачевъ. К. Д. Червеновъ, Н. Ив. Кихайовъ, Ст. К. Врахаровъ.

Контролна комисия: Стоянъ Демиревъ, Петъръ Нешевъ, Василъ Стефановъ.

Изобщо презъ цѣлото сѫществувание на църквата клуцохорци сѫ избирали за черковни настоятели хора почтенни и отъ всички съсловия.

Персоналътъ и пѣвцитѣ при църквата заедно съ председателя на Черк. Н-во, свещ. П. Атанасовъ.

Пѣвци. Отъ пѣвцитѣ се помнятъ: Даскалъ Георги пѣвеца, Димитъръ Бунарджиевъ, Димитъръ Кавалджиевъ, Димитъръ П. Бѣловъ (живъ), Балю Цвѣтковъ (живъ).

Ив. Ив. Маджаровъ, родомъ отъ Катуница, отъ 34 год. е пѣвецъ при храма. Стефанъ Д. Бунарджиевъ, синъ на Д. Бунарджиевъ, е пѣвецъ при храма отъ 25 години. И двамата сж до сега пѣвци.

Персоналъ. Църквата е имала винаги подбранъ персоналъ. Касиеръ-дѣловодитель отъ 1931 год. е г. Димитъръ Г. Таневъ, който извършва службата си съ нуждната честность и акуратность. Прислужникъ отъ 1. X. 1930 год. е Г. П. Бозовъ.

Църковниятъ хоръ

Хоръ. Отъ нѣколко години църковнитѣ служби се придружаватъ отъ църковенъ хоръ. Хорътъ се състои отъ около 32 души — всички дами. Този хоръ прави мило и приятно впечатление. Пѣе подъ диригенството на свещеникъ Дим. Алимовъ.

Братство. Отъ 1923 г. при храма е образувано духовно братство. То развива хубава благотворителна дейность. Помага на членоветѣ и др. бедни отъ енорията било съ пари или бдение въ време на болесть. На свои срѣдства украси църквата, като построи красива площадка предъ олтаря. Всѣка срѣда се четатъ духовни беседи съ религиозно-нравствено съдържание и тълкувание светитѣ и богу-

служебни книги. Презъ всичкото време неговъ ржководитель е билъ свещеноикономъ Несторъ Николовъ.

Камбанария. Първоначално съобщенията за молитвенитѣ часове сж ставали съ дървени клепала. По-после сж въведени желѣзнитѣ, съ каквито е заварена църквата до освобождението. Надъ църковния покривъ е била издигната камбанария, която впоследствие биде съборена. До скоро се служеше съ временна такава. А сега, презъ 1931 г. се построи нова камбанария на мѣстото до северната храмова врата. Камбанарията е солидна на 11 м. квадратура при височина 18 м. до кръста. Тази камбанария струва на църковната каса 105,000 лв.

Цена 10 лева

ПЕЧАТНИЦА „МОДЕРНО ИЗКУСТВО“ — СТ. ДИМИТРОВЪ — СЛИВЕНЪ
— ХИЛЯДА ДЕВЕТСТОТИНЪ ТРИДЕСЕТЬ И ЧЕТВЪРТА ГОДИНА.